

TDAS

Engin ERKİNER

Adını Unutan Sokak

Öyküler

Adını Unutan Sokak

Engin ERKİNER

TDAS Yayınları

Adını Unutan Sokak

Engin ERKİNER

TDAS Yayınları

İÇİNDEKİLER

Adını Unutan Sokak	7
Jigololar Kahvesi	27
Kadınlar Sokağı	40
İki Kısa Mektup	51
Tamamlanamayan Tasarı	54
Müebbet	63
Kemer	72
Geçmişe Aşk	78
Bastille	84
Önder ve Ben	89

ADINI UNUTAN SOKAK

I

Uzun olmayan bir sokağım ben, adım önemli değil, unuttum daha doğrusu. Eskiden sokağın başında ve sonunda duvarda adıımı yazan levhalar vardı; tozlandı, kirlendi, silindi ve görünmez oldu. Adım yoktur benim, fakültenin yanındaki sokak diye tarif ederler. Bazen postacı gelir, evlere mektup verir, zarflarda ne yazar, merak ederim. Sonra ne önemi var diye düşünürüm, ünlü bir sokağım ben. Gazeteler sürekli benden söz eder; adıımı yazmazlar, onlar da bilmiyor olsa gerek... Fakültenin yanındaki sokak, olayların sokağı...

İçimden geçen yol asfalt ve parke taş karışımıdır, birkaç çukurla da süslenir. Evlerde insanlar oturur, kapılardan girip çıkarlar. Gündüz huzursuz bir tenhalık vardır, karanlık basınca ise korku... Arada bir silah sesleri duyulur... Sokaktan geçerek fakülteye giden ya da oradan gelen gençler aralıklı ve çevreyi kollayarak yürürler. Birden silah sesi duyulur, karşılık verirler, kısa süren çatışma ve birisi yere düşer, kaldırıp fakülteye ya da diğer uçtaki caddeye taşırlar. Belki cankurtaran gelecektir biraz sonra...

Gencin düştüğü yerde kan gölü oluşur, öyle kalır, kimse temizlemez, kurur ama izi kalır. Asfalt ve

parke taş yolum kırmızı beneklidir. Önceleri hangi benek kime aitti bilirdim. Sonra unutmamak için çok çabaladım ama gücüm yetmedi sonunda. Kendimi suçlu hissediyorum. Onları benden başka hatırlayan yoktur. Hayatları burada bitti, beni ben yapan onlardır. Bu büyük kentte yüzlerce sokak olmalı... Onlardan birisi değilim ben, adres yerine geçen isimden ibaret olmayan ünlü bir sokak...

Tarihini unutmamalısın diye kendi kendime tekrarlıyorum sürekli ama olmuyor, sayılar ve isimler karışıyor. Sürekli yeniler geliyor, yeni eskiyi silerken kendisi de eskiyor.

Sadece Berlin'de olacak değil ya, benim de duvarım var. Cadde tarafından girince sağda, biraz ileride. Eski bir depo olmalı burada, benden önce de vardı. Uzun duvarı yazı doludur; sürekli silinen, yeniden yazılan, tekrar silinip yazılan ve birbirine karışan yazılardır bunlar: Tek Yol Devrim, Milliyetçi Türkiye, Kahrolsun Faşizm... Yağmur yağar, boyalar akıp birbirine karışır, alttaki harfler ortaya çıkar, okunması zor yeni sloganlar oluşur.

Duvarın hemen yanında küçük bir bakkal vardı, sokakta tek olduğundan işleri iyi olmalıydı ama sahibi kapatıp gitti. Camları kısa sürede tozlandı, boş içi de görünmez oldu. Dikkat çeker yine de, camlardaki kurşun delikleri ilk kez geçenleri selamlar; korkmuyorsanız, korkun artık dercesine...

Açık bakkal caddenin köşesindedir, sokağa aitmiş gibi durur ama kapısı caddeye bakar. Evlerden

çıkanlar acele ve ürkek oraya gidip elleri dolu dönerler. Bir kız var, günde bir kere, öğleye doğru ekme almaya gider. Uzun boylu, sıska denecek kadar zayıftır ama soğuk havada bile etek giyerek ve boynunda rüzgarda uçuşan eşarpla cinsiyetini uzaktan bakana bile gösterir: ben kadını, düşman değilim! Ürkek ve hızlı gidiş gelişini severdim. Yürürken zikzaklar çizerdi kırmızı lekelere basmamak için. Aklıma o genç geldi. Yoldan geçerken başını çevirir, camda bekleyen kızla bakışlırdı. Tanışsalar, evlenseler, üzerimde oynayan çocuklarıyla burada yaşasalar, kan lekeleriyle anılmaktan biraz kurtulurdum belki...

Öğle saatleri sokağın güvenli zamanıdır. Bir seyyar satıcı girdi arabasıyla ve bütün gücüyle bağırarak... Haber veriyordu belki olan ama görünmeyenlere: benim ben, satıcı, onlardan ya da ötekilerden değilim.

Evlerin balkonlarına kadınlar çıkar, çamaşır asar ya da toplardı. Konuşulmamış bir ateşkes vardı sanki kimsenin bozmadığı. Akşama doğru işten gelenler aceleyle yürüyüp evlere girerler ve oradaki dünya bana kapanırdı. Sokak lambalarının yarısı yanar, diğerlerini yolunu şaşırmış kurşunlar kırmıştır; aylardır tamir edilmediler, belki de korkudan. Kurşun bu, yolunu şaşırdıncaya neyi vuracağı belli olmuyor. Aydınlık parçalarla bölünen karanlık içinde yürümek cesaret ister ve biliyorum mutlaka silahlı olur geçenler.

II

Hevesle başlayan sonra eylemlerin, çatışmaların ve sloganların içinde okuduğu bölümü bile unutan bir üniversite öğrencisiyim. Ön tarafı caddeye, bir yanı endişeyle bakılan ama adı bilinmeyen sokağı gören fakülte binası başlangıçta ders dinlemek için güzeldi, sonra hoşuma gitmez oldu. Dernekten arkadaşlar bina mimarisinin dışarıdan gelecek saldırıya karşı savunmayı zorlaştırdığını düşünüyordu. Saldırı genellikle sokaktan gelirdi ve küçük viraj nedeniyle insanlar iyice yaklaşıncaya kadar görülmeyebilirdi. Gündüz ve gece sürekli oraya bakarak nöbet tutardık.

Sokağa bakarken o kız aklıma gelir. Birbirimize bakıp durduğumuz, konuşmadan anlaştığımız kız. Sokaktan geçerken sıvaları dökülmüş evin giriş katındaki pencereye bakardım. Sokağı denetlemek için birkaç arkadaşla birlikte her gün değişik saatlerde geçerdik ama o hep camda olurdu. İri siyah gözleriyle önce hepimize, sonraki geçişlerimizde özellikle bana bakmaya başladı. Yanında annesi ya da erkek kardeşi olmadan yalnız sokağa çıkması istenmeyen, pencerenin önünde uygun koca bekleyen ev kızı olarak düşündüm ve ciddiye almadım. O ısrarla bakmayı sürdürdü. Sonra kendimi her günkü sokak devriyesinin değişmez elemanı olarak buldum. Onu görmek, “götür beni buradan” diyen bakışlarını cevapsız bırakarak pencerenin önünden geçmek, yemek ve çay gibi günlük hayatımın vazgeçilmezleri arasına girmişti. O ve ben her gün aynı saatte...

Adını bilmiyordum ama ne önemi vardı? Gittikçe kafama yerleşmeye, pencerenin önünden geçeceğim saati sabırsızlıkla beklemeye başladım. Günlük devriyemizin tek değişmeyeni bendim, başkasının da bakma ihtimali yoktu. Kendimi buna sevinirken buldum.

Türk filmlerinde bakışmalardan doğan aşkları gülünç bulurdum. Bu kızını seviyor muydum, bilmiyorum ama aklımdan çıkmıyordu. Benim gibi geleceği belirsiz bir üniversite öğrencisiyle gelir miydi, bunu da bilmiyordum.

Konuşmamız gerek ama nasıl? Ne söyleyebilirim, aklıma bir şey gelmiyor. Daha yakından ve biraz heyecanlı bakarsız birbirimize.

Fakülte binasına kadar uzanan bu sokağın şimdilik hakimiyiz ve bunun için az mı çatıştık faşistlerle? Sokağı kaybederiz, geri alınız, yeniden kaybederiz, tekrar ve bu böyle sürüp giderdi. Bir keresinde geceydi ve üç kişi dikkatli yürüyerek devriye gezerken birden kurşun yağmaya başlamıştı. Oturduğu apartmanın kapısı içeriye doğru girintiliydi, kendimi oraya atmıştım. Konuşmak için iyi bir konu, kapınız hayatımı kurtardı!

Kısa süren çatışma ve silah sesleri başladığı gibi birden susmuştu. Karanlıkta çevreyi görebildiğim kadar kollayarak girintiden çıktım, seslendim, cevaplar geldi, bu iyi, yaralı yok. En az birisini vurduk ama nerede? Belki yaralandı, götürdüler, belki de öldü sokağın caddeye bakan yönünde bir yerlerde yatıyor.

Aramak tehlikeli ve gereksiz, bakarsın birazdan polis arabası gelir, bulur ve ne yaparlarsa yapsınlar artık.

Çatışma başlayınca dairelerdeki ışıklar işareti almış gibi birlikte sönmüş, yanan birkaç sokak fenerinin cılız ışığında sokak iyice görünmez olmuştu. Polis gece gelmez. Hatırlasana, yine böyle olmuş ve fakülte önündeki polis arabası mavi ışığını yakarak uzaklaşmıştı. Gidiyoruz, ne haliniz varsa görün!

Tehlikeli olduğunu bilerek sabah erkenden sokağa gittik. Geçerken pencereye baktım, yoktu, herhalde uyanmamıştı. Üç kişi aralıklı yürüyerek ve yavaş adımlarla öteki uca doğru ilerledik. Yerleri arayan gözlerimiz kısa asfalt bölümde kan izleri gördü. Yaralı, belki de öldü, alıp götürdüler. Gazetelerde okuruz, belki haber bile olmaz; gece ve adı bilinmeyen bir sokakta ölen çabuk unutulur.

Yeni mi bu izler, anlamak zor. Parke taşlar üzerinde ve kaldırımında bile var bu izlerden. Geçen yıl Kerim burada vurulmuştu, hastaneye yetiştiremedik.

Hepimiz yeniye inanıyoruz konuşmadan verilen ortak kararlar ve sürekli arkamızı gözleyerek binaya dönüyoruz.

Ortalık iyice aydınlandı ve içimde dayanılmaz arzu, gidip pencereye bakmak, kızı yeniden görmek... Saçmalama, zorlukla vazgeçiyorum. Nerden biliyorsun kızın sadece sana baktığını? Her geçene belki

faşolara da bakıyor olamaz mı? Tersini düşünmeye çalışırken canım sıkılıyor. Kısaca gördüklerimi yeniden hatırlıyorum: merakla, sanki bir şey soracakmış gibi bakan iri siyah gözler, saçları uzun, gerisini görmeden tamamlamaya çalışıyorum. Zayıf olmalı, neden, şişmanlardan hoşlanmam, belki ondan.

Sigara yaksam mı, yaktım. Gideceğim, karar vermedim ama ayaklarım gidiyor. Sokağa girdim, ögle saati, kimse yok. Pencere boş, olmadı şimdi, biraz yürüyüp döner yeniden bakarım. Ayaklar ne yapacağını şaşırırdı birden; yürümek, duraklamak, yürümek ve o, elinde ekmeklerle karşıdan geliyor. İkimiz de iyice yavaşladık birbirimize bakarak ama durmadık, duramadık. Konuşmalıyız ama ne söyleyeceğim? Yanımdan geçer geçmez geri döndüm; uzun boylu, zayıf, güzel kız. Arada arkasına bakarak çok yavaş yürüyor. Yürümesi garip, düz değil, zikzaklı. Yolu uzatmak için mi, hayır; yerdeki lekelere basmıyor, üzerinden atlıyor veya yanımdan geçiyor. Lekelere basmamak! Hiç aklıma gelmemişti. Hangileri bizim, hangileri faşoların; ayırmak mümkün değil. Aklıma sürekli gülen gözleriyle Kerim geliyor. En az bir tanesi onundur. Bastığım yere dikkat ederek, sürekli yön değiştirerek, onun gibi yürüyorum. Yanımda vuruldu, bana da rastlayabilirdi, sırtım ürperiyor. Hayatımız böyle işte. Ne yapacaksın sen beni kızım diye düşünmeye başlarken kestim. Adını sorsam hiç olmazsa ama evin kapısına geldik. Anahtar çıkardı başı bana çevrili bakışlarıyla sorarken: neden gelmiyorsun, konuşmuyorsun?

Yanına geldim; karşılıklı birbirimizin gözleri-

ne bakarken konuşmak istedim ama sesim çıkmadı ve içerden annesinin bağırtısını duydum, oyalanma diyordu galiba. Başını çevirdi, kapıyı açtı, girerken dönüp yeniden baktı bana. Dar kaldırımda kıpırdamadan duruyordum; anlaştık, mutlaka konuşacağız ama şimdi gitmeliyim, burada durup kızın başına iş açmayayım. Tülün arkasında bir yüz görür gibiydim, annesi olmalı. Kim bu genç, nerden tanıyorsun, neden kapının önüne kadar geldi? Hemen uzaklaştım fakülteye doğru.

Beni bekliyorlardı, meraklanmışlar, bu saatlerde bir şey olmazmış ama dikkatli olmalı, yalnız uzaklaşmamalıymışım. Kızı bilmiyorlar, bilmesinler. Bu gece baskın bekleniyor. Fakülte binasını ve sokağı ele geçirmeye karar verdikleri duyulmuş. Bir de ölüleri var, intikam gerek intikam. Birkaç kişi sınıflardan sıraları taşıyor, büyük pencereler kapatılıyor. Bir şey yapmadan öylece bakıyorum kendime kızarken; adını bile sormadım. Dirseğimi acıtacak kadar belimdeki silahın kabzasına bastırıyorum. Bu geceyi atlatalım, mutlaka konuşacağım. Ne söyleyeceğim? Gel gidelim! Adlarımızı sonra da öğrenebiliriz; bırak her şeyi, gel! Yurtta bir oda buluruz, gerisini bir şekilde çözeriz. Merak etme, artık daha dikkatli olacağım, bekleyenim var!

Mutlu ve neşeliyim. Herkes meşgul, kimse dikkat etmiyor. Şimdi bilmesinler daha iyi, birden öğrenecekler... Nerden çıktı bu kız, okuldan değil; o sokaktan mı, vay be! Kimin aklına gelirdi haftalarca süren çatışmalardan, ölü ve yaralılarından sonra sokak ele geçirilirken o kızın da ortaya çıkacağı? Bizim için

önemli olan o sokağın kızı...

Dernek başkanı beni çağırıyor; ayaklarım gidiyor, kafam kızda; ne anlatmak istedi? Birlikte büyük bir sırayı kaldırıp pencereye dayıyoruz. “Gel götür beni bu hayattan!” İçimi sıcaklık kaplıyor, gerçekten böyle mi dedi? Karşımdaki bana bakıyor, elimde küçük bir masa, öylece duruyorum; anlayacağımı anlayınca işaret ediyor, küçükle büyüğü destekliyorum. Birden canım sıkılıyor, gece çatışma olursa yarın onu göremem, belki o da çıkamaz dışarıya. Beni merak eder mutlaka. Adı nedir, bilmiyorum. O sokağın kızı işte! Hoşuma gidiyor: o sokağın kızı. Birden neden kırmızı lekelere basmadığını merak ediyorum. Sokağın tarihi hızla geçiyor aklımdan: bizim bir ölü üç yaralımız oldu; ötekileri bilmiyorum ama yaralıları var ve en az bir ölüleri, götürdükleri de olmalı. Birden kızın politik olabileceğini düşünüyorum. Camın kenarında gizlenerek çatışmaları izlemiş, bizi tutmuş bir kız. Hoşuma gidiyor bu düşünce, bu kız bizden! İşe bak, şimdiden anlaştık bile. Arkadaşlar yüzümdeki mutlu ifadeye bakıyorlar anlamadan. Ailesi, boş ver aileyi, götür beni bu hayattan! Çay yapmışlar, bir bardak alıyorum. Birden tepside tabaklarla menemen geliyor, yiyenlere katılıyorum. Ne söyleyebilirim ona? Sorular, ihtimaller, karşı çıkacak olanlar ve daha neler... Bana mı söylüyor; başımla dernek başkanını onaylıyorum konuya dikkat etmeden. Gel gidelim, demeliyim. Bakışarak anlaşan iki kişinin birbirine büyük güveni, yeter...

Yemek yerken bir arkadaş nişanlısıyla ilgili son durumu anlatıyor. Öyle dertli ki! Ailenin çıkardığı so-

runlar bitmiyor; devrimci damat istemiyorlar, hem kızlarına bakabilecek miymiş bakalım? Kızla birbirlerini seviyorlar ama aile işte, kenara atılmıyor!

Herhalde kaçacağız, diyor. Dernek başkanı gülüyor: al yurda getir, bulamazlar!

Büyük lokma kopardığım ekmeği çiğnerken sevdiğimi düşünüyorum. O da böyle yapar mı, yapmaz! Götür beni buradan diyen yapmaz. Okudum bakışlarını ve gideceğiz. Kararımı anlamış mıdır? Bilmem, belki ama sokakta yeniden karşılaştığımızda konuşmadan anlatacağım ona. Ne kadar güzel konuşmadan anlaşabilmek. Götür beni buradan, gidelim!

Yemekten sonra sigara yakıp katı dolaşılıyor, sızılarla kapatılmış pencereleri denetliyorum. İyi görebilmek için elektriği açıyorum; insanın içine birden dolan mutluluk gibi aydınlanıyor oda. İnsan güveni hissetmeli; düşünerek güvenirsen daha sonra aynı-sını yaparak güvenmeyebilirsin. Gidelim! Önce karar verelim, eksikleri sonra tamamlarız. Nerede kalırsınız, yurttan da bulurum, sonrası gelir kendiliğinden.

İki kişi geliyor ellerinde paketlerle; kapıyı açıyoruz, çay içip gidiyorlar. İki gün önce başka bir bina-daki çatışmada ölen arkadaşın afişleri. Alışık gözlerle bakıyorum. Bir keresinde ben almıştım paketleri matbaadan; kimdi, hatırlamıyorum, o kadar çok ki. Matbaa ölenlere çalışıyor neredeyse; önce birkaç kişiden fazlasının tanımadığı, şimdi duvarlardaki çok sayıda afişte yaşayan insanları çoğaltıyorlar. Yoğun talep devam edince kalıp yapmışlar, her yenide fo-

toğraf ve ad değişiyor, o kadar. Cümlelerin sonu aynı: ler ölmez! Belki bir hafta ya da on gün kent onlarla doluyor, sonra yenileri gelip eskiyi kapatıyor, sonra daha yeniler... Eskiden, ölürsem eğer, hangi fotoğrafımı basacaklarını merak ederdim. Okulun kayıt bölümünden almak en kolayı... Gülüyorum, geçti o günler; gel gidelim!

Akşam oluyor, biraz uyusam iyi olacak. Gece nöbet tutacağız. Uygun bir sıra bulup uzanıyorum. Paltomu iyice kapatırken elimi yanımdaki sıraya uzatıyorum bir bedenin üzerine koyar gibi. Güzel kız, gel gidelim!

Silah sesleriyle uyanıyorum, soğuktan uyuşmuş bacaklarımı zorlayarak fırlıyorum yerimden. Dinliyorum bir an, anlamıyorum, içerden geliyor yaklaşan sesler. Binaya mı girdiler, ama bu olamaz. Silah elimde ne yapacağımı düşünüyorum. Kimse yok ortada, belki biraz ilerde sürekli gerileyerek savunmaya çalışıyorlar, belki de ne bileyim, içerisi çok soğuk, bir yerler açılmış, belki de ani baskın sonucu dışarı çıktılar. Karanlıkta el yordamıyla ilerlerken sıralara çarpıyorum. Bir yerden soğuk geliyor, bir yer açık, pencere önü boşaltılıp açılmış, silah sesleri yaklaşıyor. Burada durulmaz, çıkmalı, sürekli ateş ederek geliyorlar. Soğuğu izleyerek pencereye yaklaşıyorum, dışarısı karanlık ve sakin. Çıkmalı, dikkat et; gel gidelim!

Pencereden kolayca soğuk toprağa iniyorum. Bir an duruyorum, yaklaşan sesler içerden geliyor. Yavaşça hedef küçölterek yürüyorum. Ne yapmalı, burada durulmaz, binadan uzaklaşmalı. İlerliyorum loş

karanlıkta sokağa doğru. Arkadaşlar nasıl kaçabildi acaba? Kalabalık baskını anlayınca topluca çıkmışlar. Sokak tehlikeli ama başka yol yok. Fazla ilerlemeden karanlık bir köşede beklemeli, sonra duruma göre hareke ederim. Kalbim çarpıyor. Kapıyı bulsam, çalsam, ben geldim, korkup açmazlar, şimdi bırak bunları da uzaklaş buradan.

Sokağa girip biraz ilerleyip ışık almayan bir yerde duruyorum. Hiçbir şey görülüyor. Sokağın sonraki bölümü biraz aydınlık ve ölümle özdeş. Dün konuşmadan önünde durduğumuz kapıya bakıyorum, biraz aydınlık orası, gidilmez. Sokakta kimse yok gibi ama belli mi olur. Kıpırdamadan beklerken binada aralıklarla süren silah seslerini dinliyorum. Belki uyuyordur belki duymuştur sesleri. Gece ne kadar yakınında beklediğimi söylemeyeceğim, endişelenir benim için.

Canım sigara istiyor, gülüp vazgeçiyorum. Yakarsın kibriti, yersin kurşunu! Kıpırdamadan bekle, saat kaç acaba? Hafif bir ses duyuyorum; belki kedi belki silahlı bir kişi. Ateş etsem, ya insan değilse, yelim belli olur. Kıpırdamadan beklemek en iyisi. Gücümü gözlerim ve kulaklarımda topluyorum ama sonuç yok. İnsan görmez ve duymaz ama hissedebilir. Sanki birkaç kişi yavaşça hareket ediyor, sinirlerim iyice geriliyor. Birden ışığı üzerime düşen bir el feneri yanıyor, hemen ateş ediyorum, birkaç el silah sesiyle göğsümdeki acı aynı anda... Ateş etmek istiyorum, olmuyor. Yere düşerken en az birini vurduğuma inanıyorum. Sonra sessizlik, görünmeden gittiler sanki. Bedenimin boşaldığını hissediyorum, göremediğim

kan olmalı. Gelmezler, onlar da biliyor yaralı ve silahlı kişiye yaklaşmak tehlikelidir. Öldüğüme emin olmak için tekrar ateş etmelerini bekliyorum. Sessizlik, bina-
nadaki silah sesleri de susuyor, tam bir sessizlik.

Silahı tutamıyorum artık, parmaklarım güçsüzleşiyor. Çok kötü oldu çok! Herhalde öleceğim. Can-kurtaran ve polis ortalık aydınlanmadan gelmez. Ne kötü, adını bile soramadım. Gözlerim kapanıyor. Sokak, bizim sokağımız, keşke başka yerde ölseydim.

Kanım boşalıyor, iyice bitkinleştim, yolda yeni leke vardır artık. Solmamış renginden anlayacak yeni-yi ve her gün çevresinden dolaşarak ve beni düşünerek geçecektir. Götürecek başkasını beklerken beni unutmayağını biliyorum ve bitti!

III

Öldükten sonra bu kadar tanınacağımı düşünmemiştim. Baskında fakülte binası ve sokağı kaybetmişiz ve ölen sadece benmişim. Her okulda aylardır süren çatışmalar nedeniyle ölenler ve hemen afişleri asılanlar var ama benim yerim ayrı. Peşpeşe çay ve sigara içilen gece nöbetlerinde içimizden birisi öldüğünde diğerlerinin ne yapacağını konuşurduk. Hiç birimiz uzun yaşayacağımızı düşünmüyorduk. Okulu bitir, askere git, evlen, çocukların olsun; bu gelecek çok uzaktaydı. Ulaşmayı istiyor muyduk, belki ya da bilmiyorum.

Okulun büyük anfisine bugünden sonra ilk ölenin adı verilecekti. Bu ben olmuştum artık. Adımın yazılı olduğu plakayı yaptırmışlardı bile, bina ve sokak bir gün mutlaka geri alınacak ve o zaman törenle adsız anfi adlandırılacaktı. Afişim daha fazla basılıp kent donatılacaktı. Özel bir ölüydüm ben; binayı ve sokağı savunurken çatışmada ölmüştüm. O sokağın ölüsü...

O kadar çok cenazeye katıldım ki bundan sonra ne olacağını biliyorum. Polis tabutu vermek istemeyecek, biraz itişip kakışmadan sonra tabut eller üzerinde taşınarak sloganlarla yürüyüş başlayacak. İçimde hüzünlü bir mutluluk var. Yürüyüş çok kalabalık, bütün fakültelerden gelmişler. Bu tören uzun zaman unutulmaz artık. Bizim binaya ve sokağa gidemeyeceğiz ne yazık, orası artık elimizde değil. Haberi olmasa bile yakınından geçmek isterdim. Belli mi olur, hisseder beni. Çok kötü oldu! Birkaç ay sonra ölseydim! Adını bile sormadım, yazık.

Kortej duruyor. Bülent Uluer benim için gelmiş. Bir otobüsün üzerinde elinde megafonla konuşuyor. Eskiden de söylediklerinden tek cümle aklımda kalmazdı ama iyi konuşurdu. Heyecan dalgası kalabalıkta yayılıyor, sloganlarla tekrar ilerlemeye başlıyoruz.

Mezarımın yerini bilseydi gelirdi, konuşurduk, adını da öğrenirdim.

Olmadı, ne yapalım!

IV

Camı silmek, önünü temizlemek bahanesiyle saatlerdir penceredeyim. Bugün de gelmedi. İki gündür meraktan uyuyamadım. Gece büyük çatışma oldu, silah sesleri aralıklarla saatlerce sürdü. Sabah erken cankurtaran ve polis arabası geldi, evin biraz ilerisinde yerden bir şey kaldırdılar, göremedim. Sonra her an bozulabilecek huzursuz bir sessizlik kapladı sokağı. Babam akşam endişeliydi. Bakkala gitmemi ve cama yaklaşmamı yasakladı. Annem de birkaç gün dışarı çıkmayacaktı. Anarşikler azmıştı, dediğine göre.

Annem sıkıntıyla söylendikçe seviniyorum; ekmeğe yine bitti, un kalmamış, soğan da gerek; bakkalın yolu görünüyor. Para verdi; çabuk gel, oyalanma.

Evin biraz ilerisinde yolda kırmızı bir leke, yeni bu, daha önce yoktu. Yanından geçtim bakarak, o gecedeki kalmış olmalı. Yavaş yürüyerek, arada arkama bakarak bakkala gittim; yoktu o. Bakkal iki gün görüşmeyince merak etmiş. Soğanı tartarken sürekli konuşuyor: iyi ki dükkan sokakta değil, her şey orada oluyor, aman dikkatli olun. Aldıklarımı torbaya doldurup çıktım ve kapının önünde kalakaldım. Bu o! Girerken görmediğim direktteki afiş, o bu! Sorar gibi bana bakıyor neredesin sen diye. Necdet, birkaç kere tekrarlıyorum içimden; ler ölmez...

Kapı önünde durduğumu gören bakkal çıkıyor, afişi işaret edip, son çatışmada ölen bu olsa gerek,

diyor. Sonra gençlere yazık olduğunu anlatmaya başlarken gitmem gerektiğini düşünüyorum. Dalgın ve hızlı eve geldim, lekeye bakmadan girdim. Gerçekten o mu bu? Neden gazete almayı düşünmedim, orada onun yerini okurdum.

Neden yaptın bunu Necdet? Gidecektik, neden?

Canım o kapıdan girmek istemiyor ama başka nereye gidebilirim? Annem mutlaka camın kenarından beni izliyordur. Oyalanma demedim mi sana, neden hemen eve gelmiyorsun? Gelecek bitti birden.

Yerimde duramıyorum, O'nu görmem gerek. Kapının önünü süpürmek istediğimi söyleyip çıkıyorum. Annem birden gelen bu temizlik merakına şaşarak uzaklaşmamam için uyarıyor. Leke ve ben bakışıyoruz. Bu, O. Hissediyorum O. Neden yaptın bunu Necdet? Konuşmamız gerek ama şimdi olmaz. Annemin çağırın sesini duyuyor, eve giriyorum.

Akşam yemeği, her zamanki konuşmalar, babam televizyon karşısında esniyor. Spiker kaç kentte kaç kişinin öldürüldüğünü anlatıyor; şampiyon Adana, sonra burası... Neden yaptın bunu? Erkenden yatağa giriyorum. Gözlerimi kapatınca O hemen geliyor. Böyle olacağını hiç düşünmemiş, birdenbire ve O bile anlamamış. Onu üzgün görünce başka soru sormuyorum. Kapının yakınındaki kırmızı lekeden söz etmiyoruz, orada olduğunu bilerek. Uzun bir konuşma oluyor, genellikle dinliyorum. Geleceğimiz için

düşüncelerini anlatıyor, içim mutlulukla doluyor. Gelirdim, hemen... Biliyor musun, hiçbir şey bizi ayıramaz. Uyuyorum.

Sabah nedenini bilmediğim neşeyle uyandım. Kahvaltıdan sonra ısrara başladım: bana giysi gerek, bak giydiklerim ne halde, buralarda dolaşmaz otobüsle büyük çarşıya gider, babam gelmeden döneriz. Annem küçük deliğini parmağımla genişlettiğim eteğime bakıyor, karar veremiyor, ısrara devam ve tamam...

Giyinip çıkıp caddede otobüse biniyoruz. Her zamankinin tersine cam kenarına oturuyorum. Geçen direklere, duvarlara, üzerine yapıştırılabilecek her şeye bakıyorum. Yok henüz ama göreceğim, öyle söyledi. Birden mutluluk kaplıyor içimi, uzun bir duvar boydan boya Necdet... Elektrik direkleri, duvarlar; her taraf Necdet dolu... Otobüs arada durarak ilerliyor, Necdet bitmiyor. Büyük kent bugün sevgilim olmuş, Necdet.

Bazı direk ve duvarlarda önceden afişler varmış ama üstlerine Necdet gelmiş. Sevincime hüznü soru karıştırıyor; kaç gün böyle durur acaba? Bir bölümü yırtılacak ya da üzerine daha yeniler gelecektir ama kent, ben ve o sokak Necdet'i unutmayağız. Belki aylar sonra yine otobüsle giderken bir köşede kalmış ve geçmemi bekleyen O'nu göreceğim.

Neden olmasın? Aklıma gelenin gerektirdiği cesarete şaşarak yeniden soruyorum: neden olmasın? Fakülteye gider, arkadaşlarını bulurum; afişi mutlaka

vardır, alır evde yatağımın altında saklarım.

Nasıl yaparım bunu, bilmiyorum. Ne demişti Necdet: önce karar ver, nasıl yapacağını sonra düşünürsün.

Annem eteği denememi istiyor; büyük çarşıda bile her tarafta Necdet arayıp bulmakla meşgulken yapıyorum.

Aynı otobüsle dönüyoruz ve yolun diğer tarafı da metrelerce Necdet... Arkadaşlarını tanımadan onlara büyük güven duyuyorum. Onu kentin unutulmazı yaptılar; fakültesi, arkadaşları, sokak ve ben de unutmayacağız. Birden kendimi çoğalmış gibi hissediyorum; hepimiz Necdet'i seviyoruz, benimki başka türlü olsa bile...

Eve girerken lekeye gülümseyerek bakıyorum; iyi ki varsın...

V

Yağmurlar yağdı, yolum ve kaldırımlarım yıkandı, leke gittikçe silikleşirken kız aniden yandaki apartmandan Necdet'i andıran bir gençle evlendi. Evden rahat çıkıyordu artık ve mutlaka lekeye bakıyordu. Leke iyice solup görünmez olsa bile yerini biliyordu.

Akıllı kız! Bakkaldan o afişi bulmasını istedi,

uzaktan bir yakınına çok benziyormuş da... Bakkal alışverişe gelen fakülteadaki gençlerden istedi, getirdiler. Onlardan da ötekilerden de olmadığını, gencin yaşamayan bir yakınına çok benzediğini uzunca anlatıp kendini güvenceye aldıktan sonra aynı gün kıza verdi.

Kocasını iyi adamdı, ne karışır ne de baskı yapardı. Sorunsuz, olaysız, düz bir çizgi gibi evlilikleri vardı. Afiş küçük odanın duvarına astı, o istediği zaman görebilir ama konuklar göremezdi. Uzaktan akraba-sıydı, çok gençti ve yaşamıyordu artık. Eşi soru sormamıştı ve kararını vermişti: biriniz ilk, diğeriniz son ve ikinizi de seviyorum.

Olaylar bitti, silah sesleri geçmişin kötü anıları arasında kaldı. Belediye araçları sokağa girince canım sıkıldı. Duvarları temizleyip bütün yazıları sil-diler, afiş kalıntılarını kazıdılar, lambaları tamir ettiler, yolum asfaltlandı. Leke kayboldu ve o da yerini unuttu, artık aynı evde yaşıyorlardı ne de olsa. Eski fabrikanın yerine büyük bir apartman yapılmaya başlandı, terk edilmiş bakkal yenilenip açıldı. Başka bir sokak oldum, sanki geçmiş yaşanmamış, tarihim değişmişti.

Bir gün yolumun başında duran belediye aracına merakla baktım. Merdivene tırmanan adam duvardaki okunmaz levhayı söktü, yenisini taktı. Heyecanlandım, artık adım vardı. Merdivenden indi ve diğer uca giderken parlayan levhayı okudum: Necdet Bey Sokak. Adım önceden aynı mıydı, yoksa adsızdım da yeni mi verildi, bilmiyorum.

Kadın çok mutlu oldu. Kimlere bilmem, sürekli mektup yazıyordu, haftada birkaç kere elinde zarflarla görüyordum onu. Postacı da neredeyse her gün cevapları taşırdı ona: gönderen Necdet Bey'den, gelen Necdet Bey Sokak adresine...

Kadın oğlunun adını Necdet koydu. Eşi itiraz etmediği için onu daha çok sevdi.

Sıcak yaz günlerinin akşam serinliğinde kadın, eşi, küçük ve büyük Necdet birlikte yürürler. Onları izlerken geçmişî hatırlarım: karanlık ve korkulu geceler, silah sesleri, ölümler ve ölümler...

Onlar yaşamış mıydı? Yerinde duramayan, annesinin elini bırakıp sürekli koşan Necdet olmasa tersini düşüneceğim.

En azından Necdet ölmedi!

JİGOLOLAR KAHVESİ

I

Paris'te Cumhuriyet Meydanı'ndan başlayan Saint Martin caddesi yukarıya Strasbourg Saint-Denis'ye gider. Solda, caddenin başında ve biraz yüksek yerde dışarıdan bakınca sıradan olmayan görünümlü bir kahveyim ben. Paris'in ucuz olmayan kahvelerinden bir tanesi diyebilirsiniz. Kapıda asılı ve her gün yenilenen günlük menü listesine bakmak gerekmez, görünümüm burasının ucuz olmadığını söyler. Sabah fazla müşteri olmaz, kahvelerini ayakta içip giderler. Öğleyin dolar masalarım, çevrede çalışanlar yemek için gelirler. Sonra akşama kadar uğrayan olmaz denebilir, gece de birkaç kişi işte...

Önceden görmediğim bir kadın ve erkek aralarında aşk yeni başlamış gibi davranırken birbirine birkaç kadeh kırmızı şarap içip giderler. Bunlar geçici müşterilerdir, bir daha görüşmeyeceğimizi tahmin ederim.

Öğleden sonra arada bir yaşlı görünümlü ama yaşını tahmin edemediğim o adam gelir. Camdan bakılınca görülemeyecek kadar arkada oturur, başını avucuna yaslayıp önündeki kırmızı şarap kadehi-

ne bakar. Duymuyorum ama konuşuyorlar sanırım. Kıpırdamadan ısrarla bakar. Sonra bir dikişte içer, hesabı oder ve dolgun bahşışten memnun garsonun uğurlama sözlerine aldırmadan gider.

Ayda bir dışarıdan görünmeyecek kadar arkada toplanan müşterilerim de vardır. Onları bir arada başka yerde göremezsiniz. Hepsi gençtir, erkektir, iyi giyimlidir, aralarında bazen aksanlı Fransızca konuşurlar.

Kente çok sayıda yeni insan geliyor, hepsi aynı dili konuşuyor ve saatlerce önümdeki caddede dolaşıyorlar ama bana uğramıyorlar. Çevredeki benzerlerim onlarla dolu ve belki de o gençler bu nedenle seçtiler beni. Hem herkesin günde en az birkaç saatini geçirdiği yere, derneklerin olduğu sokaklara yakın, hem de özellikle akşamları تنها bir kahve. Toplanmadan önce garsonlarla konuştuklarını hatırlıyorum; hayır, burada Türk alışmıyor ve sadece Fransızlar gelir. Neden, ben de bilmiyorum, öyle alişmış insanlar.

şaraplarım güzel, servisim hızlı ve fiyatlarım biraz pahalıdır; parası az olanlar gelmez buraya.

İlk toplantıda herkes tedirgindi, endişeli bakışlarla çevreye bakarak fazla oturmadılar, sonra aliştılar; buraya tanıdık kimse gelmez. O görmek istemediklerinden gelmez.

Konuşmalarından hepsinin politik mülteci olduklarını anlıyorum. Gariptir, para sıkıntıları yok,

Fransızlar gibi kırmızı şarap içiyorlar ve adlarıyla ısmarlıyorlar. Devletin açtığı Fransızca dil kursuna gitmişler ama bu markaları nasıl öğrendiler? Pahalı markalar bazen bulunmuyor, patron koşup geliyor ve yüklü hesap ödeyen bu gençlerin istediklerini hemen ısmarlayacağını söylüyor.

Garip, neden ısrarla bu markaları içiyorlar?

II

- Nasıl bu kadar hızlı Fransızca öğrendin?

- Kursa gittim.

- Herkes gitti.

Açıklama yapmadan gülümsüyor ve kırmızı şarap ısmarlıyor, ben de ister miyim, olur. Duymadığım bir markadan istiyor ben bu kadar Fransız olmasına hayretle bakarken. Güzel bir kaban, altında Lacoste marka kazakla gülümseyerek ve mutlu oturuyor karşımda.

Çalışıyor musun diye soruyorum, Fransızca ile karışık anlamadığım bir şeyler söylüyor, çalışmadığını anlıyorum. Şaraplar kadehlerle geliyor, üstelemenin anlamı yok. İki yıl önce Metris hapishanesinden tanışıyoruz ve Strasbourg Saint-Denis'de karşılaşıyoruz. Paris aylardan beri Türkiye'den gelen mültecilerle dolu. İstanbul'da göremediğini burada görebilirsin.

Önce öylece durmuştuk birbirimize bakarak, hatırladık ama iki yıl gibi uzun zaman geçmişti aradan. Çöken örgütler, bitmez tükenmez operasyonlar, yakalanmalar, infazlar, kaçarken vuruldular ve gazetelerde işkenceden mahvolmuş bedenlerin yorgun yüzlerinin fotoğrafları...

Tanıdıklarımızı soruyoruz birbirimize; öldü, hapiste, öldü, kayboldu, itirafçı oldu. İnanmaz gözlerle bakıyorum yüzüne; Turgut itirafçı olamaz! İyi biliyorum, diyor, oldu. Birkaç kişiden duydum.

Başlıca militanlarımızdan Turgut! İşgalde, faşistlerle çatışmada, başka fraksiyonlardan insanlarla ateşli tartışmalarda en önde olan Turgut! Konuşamıyorum, o da susuyor. Önümdeki dolu kadehe bakıyorum biraz ileride oturan o adam gibi. Nasıl oldu, diye sormak isterken vazgeçiyorum. Mutlaka televizyona çıkarırlar, diyorum mırıldanarak. Onaylıyor. İnsanlarda iyice azalan moral hiç kalmaz artık. Turgut bile...

Bakışlarımı kadehten ayırıyorum, ikimiz de birkaç yudum içiyoruz. Paris'e nasıl geldiğini soruyorum. Ben ve birçok başkası gibi aynı yoldan: sahte pasaportla Almanya'ya dönen bir işçinin arabasıyla. Benim gibi o da sorun yaşamamış. Ben Köln'e gelmiştim, o Hannover'e... Sonrası da aynı; geçici olarak bir evde kalıyoruz, ardından Almanya'nın iltica konusunda zor bir ülke olduğunu, Paris'e gitmemizin daha iyi olacağını öğreniyoruz. Yeni bir sorun çıkıyor: Fransa Türk pasaportlarına vize istiyor. Sınırı kaçak geçtikten sonra Paris trenine bindiriliyoruz ve inince

karşılıyor. Örgüt böyle bir şey işte! Kendi başımıza bunları asla yapamazdık.

İltica durumumu soruyor; kabul edildi ve zaten şu sıralar çabuk kabul ediliyormuş, taşımaya alışmadığım kendi ismimle kimliğimi bile aldım. Gülüp, zamanla alışırısın, diyor; burada herkes kendi adıyla yaşıyor. Ardından kimliğimi naylonla kaplatacaksam eğer Bone Nouvelle postanesi önünde küçük tezgahıyla bekleyen adama yaptırmamamı söylüyor. Türk polisiyle çalışır yıllardan beri. Herkes bilir bunu ama onlar bilmiyorlar herkesin bildiğini.

Fransızca adını unuttuğum iltica dairesindeki kadını soruyor. O da aynı kadına vermiş aranmasıyla ilgili belgeleri. İyi Türkçe biliyor ve bana yardımcı oldu, diyorum. Gülüyor. O kadın Ermeni ve Türk devrimcilerine özellikle yardım eder, diyor.

Bir şarap daha içer miydim, yok, o zaman kahve içip kalkalım. Garson bu güzel Fransızca konuşan adamın istediğini hemen getiriyor. Ekonomik durumumu soruyor, ben de bilmiyorum der gibi bakıyorum. Herkes parasız ve bu oturduğumuz yerde başka Türk yok çünkü herkes ilerdeki ucuz kahvelerde. Birden burasının pahalı olduğunu bilerek girdiğimizi düşünüyorum. Ucuzdan ve tanıdıklardan uzak, hapisane arkadaşına yakın olmak istedi.

Elimi tutup avucuma bükülmüş yüz frank koyuyor. Al bunu ve kimseye söyleme. Biliyor musun, bu bölgeye ender gelirim ve ne iyi oldu seni gördüm.

Konuşmadan parayı alıyorum. Bilmediğim başka bir hayatta eskiyi düşünmek bile istemiyor ama özlem giderecek birini görmekten fazlasıyla mutlu olarak. Kahveden çıkınca hemen ayrılıyor; o Cumhuriyet Meydanı'na doğru yürürken ben akşam karanlığında ne yapacağımı düşünüyorum.

Kimseye söyleme! Parası az değil, belli ve bunu parasızlara duyurmamak gerek...

Strasbourg St. Denis'ye geldim, yan yana ucuz konfeksiyoncu kahveleri nasıl zaman geçireceklerini bilmeyen mültecilerle dolu. Çalışanlar gelir, hızla kahvelerini içip, biraz konuşup giderler. Patronun birisi atölyesini iflas etmiş göstererek çalışanların birikmiş parasını ödemedi kaçmış, , işçileri birkaç gündür onu arıyor. Ben de iş aramaya başlasam iyi olacak. Cebimdeki yüz franga dokunuyorum, nereden buldu parayı?

III

Pahalı oldu ama gerekliydi, akşam onu gördüğümü de söylerim. Arkadaşlar görmeden ondan söz edilmesine sevinirler, kiminin yüzü gerginleşir. Kimse öncekileri görmek istemiyor, ilişki olmasın ama haber alalım yeterlidir.

Fransızca bilmediği için benim iyi konuştuğumu düşündü. Cümle kurabiliyorum, Türkçe konuşurken araya Fransızca kelimeler karıştırmak da iyi oluyor

ama yetmiyor. Türkçe gibi konuşabilmem gerek ama olmuyor. Neden öğrenemiyorum bu dili? Hızlı dil öğrenmenin en iyi yolu dili dile değıdirmektir denir. Hepimiz aylardan beri yapıyoruz ama tek ben iyi öğrenemedim, anlaşılır gibi değıl.

Ne oldu, hiç anlamadım. Gidiverdi kadın, başladığı gibi birden bitti. Öfkeyle kalın kazağını çekiştiriyor; o almıştı çok yakıştı deyip öperek ve daha iki gün önceydi, gitti. İfadesiz bir yüzle, bitti, demişti, bitti. Bir şey söyleyemeden öylece bakmıştı kendini çaresiz hissederek. Normalde bağırıp hakaret etmesi gerekirdi ama o kadar Fransızcası yoktu. Sonra belli mi olur, bakarsın düzelir. Bu Fransız kadınları böyledir; orta yaşlı, güzel olduğuna inanan, bakımlı, ekonomik durumu iyi, yaşadıklarından sıkılmış ve değışiklik arayan kadınlar. Canı iyice sıkılıyor, kahveye de gidilmez artık. Bu akşam toplanacaktık ama gidilmez. Herkes yeni eşyalarını gösterir birbirine, hele birimiz resmen köşeyi döndü. Nasıl yaptı anlamadım, anlatmıyor da. Kadın onu iki yıllık meslek kursuna yazdırmış, masrafı ödeyecekmiş. Gülerek, belli mi olur, diyordu, belki evleniriz. O da konuyu çıtlatmayı düşünüyordu ama ne olduğunu anlamadan bitivermişti.

Kahveye bakmadan önünden geçti, her yol Strasbourg Saint-Denis'ye çıkıyor. Bütün mülteciler orada, ucuz kahvelerde oturuyor. Başvuru kabul edildi, mülteci pasaportunu aldık, ya sonra? Para yok, dil yok, ev yok, iş yok meslek yok; ya sonra? Bir süre konfeksiyon atölyelerinde makinelerin altında yatmıştı, burada bile yer bulmak zordu. Sonra, rastlantı işte,

kadın hoşlandığını belli etmiş ve ne kadar çabuk oluyordu birlikte yaşamaya başlamak. Memnundu ama bir türlü alışmamıştı bu çabukluğa ve daha birkaç ay dolmadan, alışırken, bitmişti.

Kim bilir kaçınıcı kere gördüğü cadde değişmiş, ona yabancılaşmıştı. Zorluğunu unuttuğu bir hayata yeniden başlamak ihtimalinden ürperiyordu. Benim için önemini unutmaya başladığım kadın gidiverdi. Hayat böyle, beklemediğin anda değişebiliyor. Üç yıl önce İstanbul'daki gibi... Gece Şirinevler'de yazılama yaparken birden çatışma başladı. Kimlerdi göremedik, belki faşistler belki de rakip bir sol grup. Burası bölgemiz değildi ve her grup bölgesinde başkalarına yazılama yasağı getirmişti. Genellikle kavga çıkıyor bazen da silahlar konuşuyordu. Kalabalıklılar, kovaları ve fırçaları bırakıp kaçmak zorunda kalmıştık. Birden önümde koşan vuruldu, duramadım, kurşun yağıyordu. Biraz sağda ya da solda olursun, hayat bitiverir veya tanınmayacak kadar değişir. Yaralı yakalanıp hastaneye kaldırılırsan polis gözaltına alır; sorgu ve işkence, sonra tutuklanırsın ve ne kadar yatarsın bilinmez. Kötü aylardı, İstanbul'da faili meçhul çöktü, polis her yakaladığına birkaç eylem yüklüyordu. Mahkemede derdini anlatırsın artık!

Akşama az kalmıştı ve içini kalacak yer bulmanın sıkıntısı basıyordu, o hızla unuttuğu sıkıntı. Soğuk atölyeler, kumaş tozuyla yüklü hava, kirli yerde yatarken dikilmemiş kumaşlardan örtü yapmak kendine... Birkaç kahveye uğramalı ama ne yalan uydurmalı? Kaç aydır kayboldun, nereye gittin? Bitti, birden bitti işte ama anlatılmaz ki.

Canı birden kadınla ve biraz önce onunla içtiği şaraptan istiyor, sonra vazgeçiyor, pahalı, kadının son verdiği para da biter bir gün. Ne olacak, ne olacak?

Rüstem'i dinlemem gerekirdi. Mutluluktan başım dönmüştü, ciddiye almadım, halt ettim.

Rüstem arada bir toplantılarına katılır, konuşunca herkes susar ve dinlerdi. Bizden iki yıl önce gelmişti, tecrübesi fazlaydı ve anlattığına göre iki yılda birlikte yaşadığı üçüncü kadındı. Bununla uzun sürecek, demişti, yakında evleniriz. Kadının parasıyla Paris'in kenar bir mahallesinde kahve açmışlardı. Paris'te kahve açıp da geçim sıkıntısı yaşamak düşünülemez, Türkiye'dekilerden daha iyi çalışırlar. Her kahvenin değişik müşteri profili vardır, bazıları bizim kahve gibi oldukça özeldir. Bunları tanımak gerekir, gerisi kendiliğinden gelir.

Dikkatle dinler gibi yapıyordu ama duyduklarına inanmıyordu. Catherine ile mutluyum, birbirimizi seviyoruz, ilişkimiz neden bozulsun?

Rüstem ilişkiyi birdenbire bitiren kadın örnekleriyle felaket senaryoları anlatıyordu. Catherine farklı bir kadın, böyle yapmaz!

Hepiniz şunu iyi anlayın: burası Fransa, Türkiye değil; Fransız kadınları da Türk kadınlarına benzer.

Kadınlar her yerde aynıdır diye düşünmüştü

dinlediklerine inanmadan. Fakültede sınıf arkadaşı Gülnaz'dan yakasını zor kurtarmıştı. Başlangıçta güzeldi, sonra kendini birlikte gelecek planları yaparken bulunca sıkılmıştı: okulu bitir, iş bul, evlen, çocuk yap, ev al ve daha neler... Bunları düşünmek için erken, geleceğin sıkıntısına girmek gereksiz.

Okulda faşistlerle kavgalar, silahlı çatışmalar, nasıl olduğu bilinmeyen birkaç ölü, aranma, darbe, gizlenme ve ülke dışına çıkış... Okula devam etseydi Gülnaz'dan zor kurtulurdu.

İki yılda üç kadın, nasıl başardın bunu? Birisi herkesin merak ettiği soruyu soruyor. Gülmüştü Rüstem. Burası Fransa, Türkiye'deki gibi düşünmeyin. Kadınlar seni buluyor, sadece onların görebileceği yerlerde bulunmak gerek, zamanla öğrenilir.

Catherine onu görmüş, hoşlandığını hemen göstermiş ve gerisi hızla gelmişti. Beraberliklerinin ilk ayında şaşkınlıktan kurtulamamıştı. Türkiye'de aylar sürecek denemelerden, ısrarlardan sonra belki gerçekleşebilecek ilişki için burada birkaç gün yeterliydi.

Bu kadınlar, Rüstem'in devamlı tekrarladığı gibi gelir, sıkılır ve giderdi. Bu nedenle sürekli olarak ilginç bir adam olmak zorundaydılar. Yaşadıklarınızı anlatın; silahlı çatışmalar, baskınlar, işkence, ölümün kıyısında yaşamak... Tümünün doğru olması gerekmez ama inandırıcı olun ve anlatacağınız hiç bitmesin. Tekrarlıyor, birdenbire gidiverirler. Anlatmıyor ama yaşamış anlaşılın, Catherine gitmez.

Rüstem anlattıklarını ciddiye almadığını yüz ifadesinden anlayıp ona bakarak konuşuyor: İşiniz zor, sakın gevşemeyin, bir gün ortalıkta kalabilir insan. Hem onu kaybetmemeye çalışın hem de yedeklere yatırım yapın ama o anlamasın.

Catherine'in kadın arkadaşlarıyla tanışmıştı ama bunu hiç düşünmemişti. Onu beğenmişlerdi, bakışlardan anlamıştı.

Birlikte yaşarken mutlaka ev işleri yapın, bu kadınlar tipik Türk erkeklerinden hoşlanmazlar.

Bunu duyduğuma sevindim, Catherine'in söylemesine gerek kalmadan yapıyorum. Onu seviyorum, o da beni seviyor. Yedek medek, ne gerek var bunlara?

Sıkıntıyla geri dönüyor, yeniden kahvenin önü. Akşam onlara anlatmalı en iyisi; ikisini hapishaneden, birisini gözaltından tanıyor. Kadınlar gelir ve gider, eskiler kalır. Yine de önce kalacak yer bulmalıyım, tek gece için de olsa. Nasıl olacağını bilmiyor ama birden onların sorunu çözebileceğini düşünüyor. Daha tecrübeliler, mutlaka bunu da yaşamışlardır, yol gösterirler.

Birden kadınların birbirini tanıyabileceğini düşünüyor. Metris'ten arkadaşı bir kadın toplantısına götürüldüğünü, diğerlerine gururla gösterildiğini anlatmıştı. İçimizde en yakışıklısı o. Fransız kadınları esmer erkeklerden hoşlanırmış, Benimki sarışındı, esmer birini mi buldu acaba? Canı sıkılıyor; ne ya-

payım, esmer değilim. Yaza kadar sürseydi ilişkileri, Cote D'Azur'e birlikte tatile gidip güneşte iyice yanardı. Olmadı, olmadı işte.

Kahveye giderim, şarabımı içerim, parasını sormadan onlar verir, çözüm ararlar ve bulurlar.

Sayım düzenine uymadık diye hepimiz askerlerden dayak yemiş, sonra yaralarımızı karşılıklı pansuman yapmıştık. Ne günlerdi ama! Her toplantıda şaraplarını içip yeni kazak, kaban ve pahalı ayakkabılarını birbirlerine gösterirlerken açlık grevini, her bahaneyle yedikleri dayakları, tahliye beklerken açılan yeni soruşturmaları ve hepsinden nasıl kurtulduklarını gururla anlatırlardı birbirlerine. Beklenmedik bir tahliyeye de ne kadar sevinmişlerdi.

Neler yaşadık, unutulmaz bunlar, onlar bir yolunu bulur...

Kızıyor kendine. Kendi kafana göre gitmenin sonu budur işte. Kaç kere söylediler sana Fransızca öğrenmeyi ciddiye al diye. Bu kadınlar yanlarında cümle bile kuramayan adamla dolaşmaktan hoşlanmazmış. Seni arkadaşlarıyla tanıştıracak, güzel giyimli hoş bir adam ama konuşmuyor, konuşamıyor, olmaz ki!

Catherine ile başlangıçtan beri ilişkilerinin cinsellik temelinde yürüdüğünü sıkıntıyla düşünüyor. Birlikte sinemaya gittik, hızlı Fransızca konuşmaları zor da olsa anladım ama filmden sonra sorduklarına cevap veremedim. Türkçe olsa anlatırdım!

Ortak yanımız kalmadı artık, sıkıldı benden ve gitti...

Gidene de kızıyor kendine de. Aptallık bende, akıcı konuşmayı öğrenmeliydim, hiç susmamalıyım, çözüm bu kadar kolay ama yapamadım işte...

Bir yolunu bulur onlar. Bundan sonra bana söylenenleri yapacağım, hepsini yapacağım.

KADINLAR SOKAĞI

I

Paris'te Kadınlar Sokağı'nı herkes bilir. Ne zamandan beri böyle bilinir oldum, hatırlamıyorum. Güzel kadınlarla birlikte anılmak hoşuma gittiği için resmi adım neydi, unuttum, hatırlamak da istemedim.

Eski evlerin önünde yarıdan çok çıplak kadınların beklediği bir sokağım ben. Ne iş yaptıklarını anlamadığım birkaç dükkan vardır ve bir de her şeyi satan ve hiç kapanmayan bir bakkal. Bazı kadınlar uzun ağızlıklarla içtikleri sigaralarını oradan alırlar. Gelip geçen adamlar için küçük şişelerde içki de satar.

Yolum asfalt, kaldırımlarım dardır ve her şey sürekli kirlidir. Sabah erkenden çöp arabası geçer, ardından yolu sulayan bir araç ama temiz olduğumu hatırlamıyorum. Çöp göremesenez bile kirlilik kendini belli eder. Sanki iki yanda sıralanan köhne denilecek kadar eski evlerden dışarıya sürekli kir boşalmaktadır. Kirin içinde kadınlar daha güzel görünür.

Sabah ve tek yönlü yolum yine tıkalı. Kornalar, bağrışmalar, bir araba her sabah yaptığı gibi kumaş boşaltıyor, iki kişi koşarak bir binaya taşıyorlar, kaçınıcı katta bilmem, konfeksiyon atölyesi var orada, çalışanları değişir sürekli ve hepsi de kadınların müşterisidir. Mal geldi, akşama kadar dikilir, araba

tekrar gelip dikilenleri götürür ve gündeliklerini alanları bekleyen kadınların sayısı artar.

Akşam trafik azalır, sokak canlanır, müşteriler çoğalır. Talep çok bu günlerde, kadınlar göğüslerini ve bacaklarını fazla açmadan bekliyorlar. Birisi gelir nasılsa, fiyat sabit, 100 Frank. Karınlarını doyuran konfeksiyoncular da kadınlara dağılır birazdan. Birkaç kadın sabah saatlerine kadar çalışır, trafik tekrar tıkanıncaya kadar...

Kızlarım güzeldir, daha da güzel görünmesini bilirler. Göğüslerinin büyük olması ve açılması önemlidir, erkekler –neden bilmem- kararlarını öncelikle oraya bakarak verirmiş, ardından bacaklar gelir. Uygun yerde beklemek de önemlidir. Müşteriler genellikle Strasbourg St. Denis yönünden gelir. Kızlarım derin yırtmaçlı kısa etekleriyle bacaklarını açarak beklerler. Göğüsler değil ama bacaklar uzaktan görünür ve bazı müşteriler kararlarını erkenden verir. Kızlarım arasında rekabet azdır, herkese yetecek kadar müşteri vardır. Arabayla geçerken duranlarla gitmez, evleri gösterirler. Burası güvenli bölgedir, kızlarım tehlikede değildir. Geçen hafta Bois de Boulogne’da arabaya bindikten sonra kaybolan, sonra cese di bulunan kızın gazetedeki fotoğrafını birbirlerine gösterip başlarını sallayarak konuşmuşlardı. Mutlaka burada da beklemiştir ama hatırlayamadım. Burada olmaz!

Kızlarım arasındaki dayanışmadan hoşlanırım, hiç kavga etmezler ya da ben görmedim. Paralı müşteriye yürümesinden, bakışlarından anlar, bacaklarını

iyice açarlar. Bunlar tarifenin üstünde para verirmiş. Bazen birikmiş maaşlarını alan konfeksiyon işçileri de böyle yapar. Kızlarım hepsini tanır, hangisinin kimden hoşlandığını bilirler.

Yeni kızlarımın müşterisi çok olur, bilinmeyen daha fazla çeker erkekleri. Konfeksiyon atölyelerinde haklarında konuşuluyordur mutlaka.

Siyahları anlayabildiğimi söyleyemem. Çıplaklıklarının iyi görünmesi için beyaz giyinir ve ayrı bir kategori gibi diğer kızlardan uzakta beklerler. Beyaz hatta melez kızlarım hoşlanmaz onlardan. Özel müşterileri vardır. Siyah adamlar beyaz kadınları seçerken mezlere bile yaklaşmazlar; siyah kızlarımın beyaz müşterileri vardır, uzaktan tanırlar onları ve geleceğini biliyordum der gibi gülümserler.

Unutmadan size entelektüel kızımı anlatmalıyım. Bir hafta çalıştı, birkaç müşterisi oldu. Kızlarım konusunda doktora yapıyormuş, evlerde onlarla konuşmuş olmalı. Hoşuma gitti ama kızdım da. Araştırma böyle yapılır; sahaya inilir, müşteri beklenir. Kızlarımın beklediği sokağın önemi yok mudur? Bakmayın pasaklı görünümüme, burası kentin en güvenli sokağıdır. Gece yarısından sonra bile ıssız sayılmam; parası olmadığı için müşteri olamayan ama defalarca geçerek kızlarımı seyredenlerle doludur kaldırımlarım. Kızlarım bunlarla ilgilenmez, anlamışlardır. Bazıları fazla bakma der gibi eteklerini kapatır. Burada her şey ücretlidir, sonra ödeyeceksen istediğin kadar bakabilirsin ama bedava olmaz.

Bazı müşterilerle eve girmeden önce uzun konuşur kızlarım, sanırım pazarlık yaparlar. Fiyat kırmak yasak olduğuna göre bu pazarlık ek cinsel isteklerle ilgili olsa gerektir. Bazen anlaşılamazlar, müşteri başını sallayarak gider ama genellikle anlaşılırlar. Kızlarım işini bilir, paralı olduğunu anlayınca yolunu bulup alırlar.

Birden gülüyorum, bazen böyle acemiler düşer buraya. Birlikte binaya girmek isterler ama heyecandan ne yapacaklarını bilemezler. Kızlarıma bakmadıkları izlenimi verip bakarken yürürler, sonra geri dönerler, sonra yeniden... Kızlarım tanır bu tipleri, bazılarına yüz vermez bazılarına ise -bu genç gibi-sevimli bulurlar, bacaklarını kapatmaz, göğüslerini iyice öne çıkarırlar.

Nasıl yardımcı olabilirim ona? Parası olmayan birine benzemiyor, 100 Frangı vardır ama son adımı atamıyor bir türlü. Deniyor sanki ama olmuyor, kızlarım gülüşüyor.

II

Kaçıncı geçişi buradan, hızlı atan kalbinin gürültüsü kulaklarına vuruyor ve hatırlamıyor. Sokak yarı karanlık, az lamba var, sanki düşünerek böyle yapmışlar, insanlar birbirini iyi görmüyor. İki kaldırımında da hareketli gölgeler var; yüz metre yürü, sonra geri dön ve sadece burası kalabalık, kadınlar bitince ileri yürünmüyor.

Adımlarını yavaşlattı, en az bir saat geçmiş olmalı, belki iki. Çıplaklığa bakarken daha az heyecanlanıyor artık. Defalarca göz gezdirdiği siyah kadının bacaklarına bakmıyor bu kez, siyahları sevmez ve artık hiç heyecanlanmadığını hissedip seviniyor. Yine oradaysa, kalbi çarpmaya başlıyor, kadın şimdi daha da çıplak sanki, yavaşlamak istiyor, yapamıyor, iyice açılmış memelere bakarken... Hemen dönmek istiyor ama ihtiyatsızlık olur bu, ya birisi görürse? Bu saatte kim görecektir? Biraz daha dolaşmalı, sonra...

Tanıdık birisiyle karşılaşır mı ne söyleyeceğini düşünüyor. Bu saatte çıplak kadınlar sokağında ne arar insan? Aklına gelen cevapları beğenmiyor, cesareti kırılır gibi oluyor, dönüyor ve hızla bir yere yetişecekmiş gibi yürümeye başlıyor. Kadın soran gözlerle ona bakıyor, biraz da gülüyor gibi. Yavaşlasa ve hatta dursa, kolundan tutup içeri götürebilir, bir an o kadar yaklaşıyorlar birbirlerine. Dur be adam, duramıyor, devam ederken kafasında iri göğüsler...

Şimdi bir gören olsa, sorudan yoruldu artık, cevap bulabilse duracak, soru durdurmayacak onu.

İki gün önce de buradaydı ama kadını yoktu. Beyaz, esmer, siyah çıplaklıklara bakarak yürümüş, göz kırpan siyah kadını görmezlikten gelmişti. Sokakta fazla müşteri yoktu, kadın da yoktu. Dön geri, haydi artık, seni mi bekleyecek, şansın var aslında, sokak dolu, kadın güzel ve her an binaya girebilir birisiyle, parayı eline aldı, hemen ver ve gir, görmez kimse.

Haydi ama haydi...

Sokak, binalar, kadınlar bitmeyen kararsızlığına gülüyordu sanki.

III

Gidiş günü geldiğinde gidecek durumda olalım, diyerek bitirdi sözlerini. Dernek salonu yarı karanlık, sürekli o sokak geliyor aklına ama bu kez hızla yürüyüp kadınlara bakmadan geçiyor.

Birisi soru soracak, söyle...

Yozlaşmamak için nelerden kaçınmak gerektiğini konusunda örnek istiyor.

Bir an duruyor, İstanbul'da böyle soru sorulmazdı. Herkes bilirdi, bildiğinin azını yapardı ama sorulmazdı. Oraya gitmeyin, demek isterken vazgeçiyor, belki bilmeyenler vardır, öğretmemek en iyisi, bilmeyen mi var, olsun söyleme yine de. Salondakilerin tamamına yakını konfeksiyon işçisi ama o sokakta çalışmıyorlar. Mutlaka sık veya seyrek ziyaret ediyorlardır. Şarap ve bira düşkünlüğünü örnek veriyor. Fransız birası su gibiymiş duyduğuma göre, ardından hiç içmediğini özellikle belirtiyor, birkaç şişe içilip sarhoş olunuyormuş, ardından alışkanlık. Kapitalizm böyledir, önce alıştırır, alışınca kurtulmak zordur. Buraya gelmek zorunda kaldık ama uzun sürmeyecek, gideceğiz. Kötü alışkanlıklar edinmeyin, sürekli

İstanbul'u düşünün ya da nereden gelmişseniz orasını. Orada bira içer miydik, hayır; şarap aklımıza bile gelmezdi. Döneceğiz ve sakın gevşemeyin.

Sözlerinin havada asılı kaldığını düşünüyor. Burada tek mülteci benim, Almanya'ya çok insan gelmiş ve geliyormuş. Onlar da benim gibi iltica başvuruları kabul edilmeyince buraya gelecekler. Bir an kadınlara çok sayıda yeni müşteri geleceğini düşünüyor ama olmaz böyle şey, olur mu?

Beyoğlu'nun arka sokaklarında bekleyen kadınları duymuş, hiç gitmemişti. Görmeden biliyordu, buradakiler kadar pervasız ve çeşitli olamazlardı. Orada olmaz, olamaz, burada neredeyse çırılçıplak kadınlar.

Dün gece kötü bozulmuştu, kesin karar vermiş gibi yaklaşırken adamın birisiyle eve girmişlerdi. Tanışıyor muydular önceden, bu kadar çabuk! Kadının dönüp ona bakmıştı sanki, sen daha bekle der gibi...

Akşam oluyor. Biraz daha beklemeli ve gitmeli sokağa, kadının yakınında bekleyen kim olursa olsun parayı ona vermeli... Ya birisi görürse? Bu konuşmadan sonra hiç olmaz, kesinlikle yapılmaz...

Seminer bitti, boğazının kuruduğunu hissedince yanında getirilen çayı görüyor. Kendini sessizce dayatan kadınlar vardır, Türkan gibi; susadığını hissederek, çayı gelmiştir; acıkır ve daha söylemeden bir şeyler bulup getirir. Alıcı gözle bakmaya çalışıyor; so-

kaktakiler kadar olmasa da güzel kadın ama olmaz, ben döneceğim...

Seminere geç gelen Cafer ile selamlaşıyor. Konfeksiyon işçisiydi, diğerleri gibi ve Strasbourg'daki ucuz kahvelerden birinde konu nereden açılmışsa kadınlar hakkında konuşmuşlardı. İlk olarak Cafer'den duymuştu o sokağın varlığını... Cafer her ay mutlaka uğruyordu. Biliyordu, yaptığı savunulamazdı ama canı çekiyordu işte...

Evli değil misin sen, diye sorunca Cafer şaşırmıştı. Hanımla sokaktaki kadınların ne ilgisi vardı? Eve girersen, evden çıkarsın, unutursun; ayda bir kere, maaşı alır almaz, hepsi bu kadar. Üstelik diğer Türkler gibi aç gözlü de değildi, hep aynı kadına giderdi ve o da ayın ilk günü yolunu gözler, uzaktan geldiğini görünce gülümserdi.

Eşin biliyor mu diye soracaktı, vazgeçti. Mutlaka biliyordu ama belli etmiyordu.

İki kişi yandaki odadan paketleri getiriyor, bu gece afişleme var, unutmuştu. Fransızca-Türkçe kağıda bakıyor; üstte ve altta yazılar, ortada kollarından asılmış bir adam resmi... Silahsız afişlemeye çıkmak garip geliyor ama burada böyleymiş. Bazen bir polis arabası gelir, sadece afişleri alıp gidermiş, o kadar. İki grup, beşer kişi, birisi Strasbourg Saint-Denis sokaklarını, diğeri Doğu ve Kuzey garlarının çevresini afişleyecek; Türklerin çok oturduğu yerler. Yıllardan beri ilk defa grup yöneticiliğini başkasına bırakıyor. Hangisine katılmalı, afişlemede o sokak yok ama ya-

kınında dolaşacak gruba katılıyor. Kovalar, fırçalar her şey tamam; tamam mı, silah yok ama burası böyleymiş.

Paris yakında mültecilerle dolacak, rakip örgütler artacak, herkes en büyük derneğin kitlesinden taraftar kazanmaya çalışacak, İstanbul'daki kavgalar ve silahlı çatışmalar buraya taşınacaktı. Buradakiler duymuşlardı ama yaşamamışlardı, herkes birbiriyle iyi geçiniyordu. Kim istemez iyi geçinmeyi ama olmuyor işte!

İstanbul'da gece afişleme öncesi gerginliği hissetmeye çalışıyor ama burada insanlar çok rahat, sanki dolaşmaya çıkacağız. Bölgede dolaşırken duvarlarda derneğin adını taşıyan eskimiş afişler görmüştü. Hayret ne söken olmuş ne de üstüne kendi afişini yapıştıran. Burada gerilim yok ama şimdilik. Yazılama da yapsalardı iyi olurdu ama arkadaşlar karşı çıkıyor; polis yakalayınca ağır para cezası geliyormuş, şehri kirletme cezası! Böyle ceza da varmış!

Geç oldu, Türkan evine gitmiştir. Aklımdan çıkmıyor, yakınlaşmak istemiyorum ama içime yerleşti sanki. Kurtulmam gerek, kalmayacağım, gideceğim, kalıcı ilişki kurmamak gerek. Kafasından aynı senaryo tekrar geçiyor: konfeksiyonda çalışıyor, makineci, kazancı fena değil, sonradan öğrenmiş, ben neden öğrenmeyeyim, evleniriz, ya sonra? Yine derneğe gidip geliriz, yürüyüşlere katılırız, ben de Cafer gibi olurum; maaşı alınca o sokak...

Hayır, yapmayacağım, zamanı belirsiz ama gi-

deceğim. Afiş yapıştırınlara bakıyorum, bu sokak bitti sayılır, sonrakine geçiyoruz. Afişleme değil gece gezintisi sanki. Burada devrimcilik yapılmaz, yozlaşır insan, gideceğim. Sakın gevşeme! Burası Paris, denizi olmayan ve içinden nehir geçen İstanbul değil; unutmama bunu!

Afişler bitti, ne polis geldi ne de saldıran oldu. Yoldan geçen birkaç kişi de ilgilenmedi. İçimde yükseltmeye çalıştığım gerilim sönüyor; burada devrimcilik yapılmaz. Türkan kafasının bir köşesinde sessizce dinliyor.

Birisi, yorgunluk kahvesi içelim, diyor. Açık bir kahveye girerken eli yine olmayan silahı arıyor. Eylemden sonra kapalı yere girdik, baskın olabilir ama herkes çok rahat. Sakin görünmeye çalışıyor. Burası Paris, bir şey olmaz! Zamanla alışırısın, sürekli söyledikleri gibi.

Geldikleri aylarda hepsi yabancılık yaşamış ama zamanla değişiyormuş insan. Bir gün onlar gibi olacağını düşünüyor, alışmayı kabul etmeden alışacak; Türkan kafasının içinde gülüyor.

Kahvelerini içip çıkıyorlar. Bu saatte çay içmeyi isterdi ama çay pahalı ve herkes Fransız kahvesine alışmış, istemeden alışmış. Sabah onun dışında herkes işe gidecek, konfeksiyonun yoğun iş ayları... Kış modası giysileri dikiliyor; sonra birkaç ay boşluk, ardından yaz modası gelir. Bu aylarda yoğun çalışılır, bazıları atölyede yatar ve iyi para kazanılır. Maaş alınca o sokağa gidilir.

Karanlık sokakta yalnız ve amaçsız yürüyor, ne yapmalı?

Oraya git!

Olmaz!

Git, alışırsın!

Eve girer, evden çıkar, unutursun.

Karanlık sokakta yürümenin gerginliği alışkanlıkla içini dolduruyor; dikkatli ol, her an kurşun yiyebilirsin. Dirseğiyle belinde olmayan şişkinliği yokluyor. İstanbul'da böyle dolaşamazdın; burası Paris, bir şey olmaz!

Git, git ve alış! Ya bunu söyleyenle karşılaşırsam orada? Duraklıyor, gitmesem mi? Git, alışıyorsun işte, öyle dersin, git.

O sokağın başına geldi bile... Acele etmeden yürüyor, kadınlar az gibi görünüyor bu gece. Parayı avucuna alıyor ilk gördüğüne vermeye karar vererek. Yürüyüp geçmeyecek, başkasını aramayacak, karar verildi ve değiştirecek zaman olmayacak.

Türkan'ın anlayışla baktığını düşünüyor.

İKİ KISA MEKTUP

Sevgili Aysel,

Altı kişi bir sabah aniden üç yıldır bulunduğumuz hapishaneden buraya gönderildik. On yıllık hapishane hayatımda herhangi bir olay olmadan nedensiz –idarenin mutlaka kendine göre nedeni vardır- sevk- lere alışmış olmakla birlikte yine de insanın düzeni bozuluyor, yeni yere alışmak zaman alıyor. Bir evden tanımadığın başka bir yere taşınmış gibi; yeni yüzler, yeni komşular, sana kuralları anlatan yeni gardiyanlar...

Sevklerde yeni hapishanede önce gözdağı verilir, çıplak arama yapılmaya çalışılır, gelenler direnir, olay çıkar; burada olmadı. Hepimiz müebbetlik politik mahkumlarız ve sanırım bizden önce dosyalarımız gelmiştir. Dışarının dosyalarının yanı sıra içeri- ninkiler de kabarık, disiplin cezaları da az değil; hala uslanmadılar, bunlar iflah olmaz!

İnanır mısın, daha kaç yıl burada kalacağımı bilmiyorum. Disiplin cezalarını toplayıp müebbede eklemeliyim ama hiç gerek yok. Tahliye için gün sayacak değilim...

Biliyorum, yazmak seni zorluyor, bu nedenle yine kart yazacaksın; olsun, güzel haberlerini her zaman bekliyorum.

Şimdi yazacağıma belki kızacaksın ama içimden geliyor: on yıldır hapisanedeyim ve daha kaç yıl sürer bilmiyorum.

Beni bekle ve bekleme...

Bekle çünkü bekleyen bir kadının varlığını bilmek bana güç veriyor; kendime –buradaki şartlar çerçevesinde- daha fazla dikkat ediyorum. Mesela sigarayı bıraktım. Dedim ki kendime; istediğin gibi davranamazsın, bekleyenin var!

Bekleme! Aramızdaki güçlü sevgiye rağmen sana uzunluğu belirsiz bir zaman için bekle diyemem. Buna hakkım yok! Başkasıyla kısa veya uzun bir ilişkin olursa suçluluk duyma ve bunu anlayacağımı, sana kızmayacağımı bil.

Tek isteğim var: başka ilişkin olursa bana söyleme, gizli tut, kimse de bilmesin ya da başkalarından duymayayım. Yıllardır beni bekleyen kadın olarak aklımdasın ve öyle kal. İnanmışım gerçek olmayabilir, bunu kabul edebilirim ama yine de bilmeyeyim.

Biraz yerleşeyim, söz, daha uzun yazacağım.

Seni çok seviyorum.

R.

* * *

Sevgili Rüstem,

Kızacağım hem de fena kızacağım ama hapis-tesin diye kızamıyorum. Sana arada bir geliyorlar; senaryolar uyduruyorsun, kuşkulara kapılıyorsun ve ne mutlu ki bunları bana yazıyorsun.

İlk kez ziyarete geldiğim günü hatırla; şubeden yeni gelmiştin, ayakta zor duruyordun, fazla konu-şamamıştık. Orada söylemişim; çıkınca beni burada bulacaksın, ne kadar sürerse sürsün... Bunu o gün ve birkaç kere de sonraki ziyaretlerimde sana moral vermek için söylemedim. Öyle hissediyorum; klasik bir kadını, bir kere severim, ikincisini kaldıramam. Tahmin edebileceğin gibi çevremde farklı düşün-enler var; hangi devirde yaşıyoruz, bir adam otuz yıl beklenir mi, hayatını yaşa, gençsin, güzelsin falan fi-lan...

Yanlış zamanda doğmuşum, anneannemin za-manında yaşamalıymışım. Eskiden beri bir kadını veya erkeği yıllarca bekleyen sevgililer beni çok etki-ler. Beklemenin güzelliğini herkes anlayamaz. Aslın-da biz farklı yerlerde birlikte yaşıyoruz. Bu nedenle seni değil, aynı yerde yaşamayı bekliyorum.

Seni bekleyen bir kadın olduğuna inanıyorsan söylediklerimi yap: sigaraya yeniden başlama, her gün spor yap, oku demeyeceğim mutlaka yapıyor-sundur, o uzun mektuplarından yaz...

Ben de seni çok seviyorum.

Aysel

TAMAMLANAMAYAN TASARI

Bizler tamamlanamamış hatta düşünölmüş ama başlanamamış birbirine benzeyen tasarılarız. Önce üniversiteyi bitirip özgürleşecektik, mesleğimiz ve paramız olacaktı. Hayatta yapılması gereken çok şey vardı ve hepsini birlikte yapabiliirdik. Evlenmeden olmazdı, son sınıfta kızları ve erkekleri uygun eş bulma telaşı sarıyordu. O beni bulacaktı. Başka bölümden seçmeli ders alıyordum, hoş bir kız yanıma gelip sordu: son sınıftasın değil mi? Onayladım. Gel konuşalım!

Birlikte planlar yaptık: önce diploma, sonra iş bulacağız, bu arada evleneceğiz, askere gideceğim; bu yıllarda istemeden çocuk da olur, ardından ömür boyu kirada oturacak değiliz, ev alalım. Nurten arabamız da olsun istiyordu. İkimiz de önce ehliyet sonra araba aldık. Bir çocuğumuz daha oldu. İkimizin de zamanı onlarla geçiyordu. İyi yetişmeleri gerekti, sorumluluk duymalıydık. Çalış, yorgun eve gel, çocukların okul ödevleri, durmadan yenisi çıkan sorunları, arkadaşların çocuklarıyla karşılaştırmalar, bizimkiler daha iyi olmalı, her gün birlikte ders çalışıyoruz.

Ahmet ve eşi yazlık almış, biz neden almıyoruz? Göbeğim büyürken Nurten ve bende küçük hastalıklar başladı ve gelişerek sürdü. Çocuklar büyümüş, ikisinin de üniversitede iyi bölümlere girmesi için çaba göstermiş, özel ders aldırmiştık.

İşyerinde fazla mesai, daha çok kazanmalıyız, evin taksiti bitti, çocukların masrafı arttı, ne zamandır yazın Avrupa turu planlıyoruz ama bir türlü yapamadık. Nurten çocukların meslek sahibi olup hayata atıldıklarında bizim gibi beş parasız olmamalarını istiyordu; haklıydı, çocukken açtığımız banka hesaplarına sürekli para yatırıyorduk; gelirimiz iyiydi ama yine de masrafı karşılamakta zorlanıyorduk.

Nurten'in babası iflas edince çok üzüldük, yeni işyeri açması için sermaye sağladık. Sürekli koşturmacayla, birkaçını çözünce hemen başkaları çıkan sorunlarla uğraşmakla geçti hayat. Çok iş yaptık ama çok...

Her şeyi önceden düşünen Nurten yazlığı satıp bir sahil kasabasında daha büyük ev almamızdan yanaydı. Yaşlanıyorduk, emekliliğimiz yaklaşıyordu, ikimizde de yüksek tansiyon ve sürekli çarpıntı vardı. Bu kentin havası dokunuyordu, deniz havası iyi gelecekti.

İkimiz de mesleğimizde ilerlemiştik, yükselecek yer kalmamıştı. Başarılı insanlardık: çocuklar üniversitede okuyordu; paramız, evimiz, yazlığımız, arabamız ve istediğimiz gibi harcayabileceğimiz zamanımız vardı.

Çocuklarımız sorun çıkarmayarak yoğun hayatımızı kolaylaştırdı. Ahmet ve eşi ise oğulları için çok üzüldü, endişeleniyorlardı. Çocuk bir okul kavgası nedeniyle birkaç gün gözaltında kalmıştı. Anne ve baba meraktan uyuyamamışlar, sürekli emniyet mü-

dürlüğüne gitmişler ama görüşememişlerdi. Aslında fazla kızmayacaklardı, gençlikte olurdu böyle şeyler, bizler de yapmadık mı diye düşüneceklerdi ama oğulları endişelenmelerine aldırmayınca Ahmet kendini tutamayıp bağırmişti. Annen ve ben de yaptık, gözaltına alınmadık, hapse de girmedik ama yaptık, bu işleri biliriz, demişti. Bir aileden iki kişi yeter; sen önce okulunu bitir, meslek sahibi ol, paranı kazan, sonra ne yaparsan yap!

Oğlan cevap vermemiş ama söylenenleri ciddiye almadığını da belli etmişti. Başkaları polisten dayak yiyince daha dikkatli olur, bu iyice azdı, diye sızlanıyordu Ahmet.

Bizimkiler böyle yapmadı neyse ki. Bizim zamanımızda başkaydı, herkes devrimciydi; Nurten ve ben de öyle. Şimdi öyle mi; Sovyetler dağıldı, yıllarca hapishanede kalıp tahliye olanlar da geçim derdine düştüler, eski militanlıkları kalmadı. Bu ortamda hala eski kafayı taşıyanlara şaşdırmamak mümkün değil...

Nurten üniversitenin ilk yıllarındaki hobisini hatırladı ve resim yapmaya başladı. Ben de eskiden iyi bir edebiyat okuruydum. Kitapçıya gittim, romanlar ve öykü kitaplarına yabancı gözlerle baktım. Ne kadar çok yeni yazar var! Beni çok etkileyen klasikleri ilk üniversite yıllarında okumuştum: Savaş ve Barış, Suç ve Ceza, Oblomov, Sefiller, Madame Bovary ve diğerleri... Tekrar okusam mı diye düşünürken aklıma bizim yazarlar geldi: Sevgi Soysal, Selim İleri, Pınar Kür'ün de kitaplarını okumuştum. Adını duy-

duğum ama okumadıklarımla başlayayım, mesela Tomris Uyar. Birkaç kitap aldım ve Nurten ile birlikte televizyonda film izlemediğimiz ya da misafiriğe gitmediğimiz ve bize de kimsenin gelmediğı gecelerde yatmadan önce zorlanarak okumaya başladım. Mesleğimle ilgili kitaplar dışında yıllardan beri okumamıştım ama alışacaktım.

Bir akşam günlük küçük olayları konuştuktan sonra o resim yapmak için odasına çekildi, ben de kitaba kaldığım yerden devam ettim. Edebiyata alışmış, yazarların anlattıklarını daha kolay kavramaya başlamıştım. Tipik bir öykü okuyordum şimdi; bitmez tükenmez günlük sorunlar hakkında konuşmalar, yakınmalar ve öykü bitti. Sonunu okudum ama anlamadım, anladım aslında ama istemedim.

Kalkıp çay yapayım, yıllardan beri ilk kez Nurten'e ister misin diye sormadım. Kafam bomboş, ocağın başında suyun kaynamasını bekledim.

Nereden çıktı böyle bir son, anlamak istemediğim son? Koyu renk veren poşet çayın üzerine suyu döktüm, bardaktaki neredeyse simsiyah sıvı elimde salona döndüm. Tomris Uyar'ın Elişi Göllerde adlı başlığına anlam veremediğim öyküsünün sonunu yeniden okudum:

“Bizim evlere kapanarak, vakitsiz çocuk yapıp geçim derdine düşerek harcadığımız, devlet dairelerinde akşamlara kadar boğularak yok edip yitirdiğimiz gençliğimizi; hep bir gün gerçekleşecek ama bir türlü tamamlanamayan bir tasarı halinde kalışımızı

(Suphi'yi düşünüyorum); bizim öfkelerimizi, kırgınlıklarımızı, sessiz başkaldırılarımızı (kocanı düşünüyorum), çocuklarımızın böyle hızlı, böyle yoğun yaşamalarına nasıl göz yumabiliriz' nasıl dışardan bakabiliriz? Ufacık hayatlarına koca iki kuşağı gerçekleştirmek gibi korkunç bir görevi sığdırmaya çalışan, sanki eski, sessiz bir filmi seslendiren bu çocuklar ne kadar yaşar bu acıyla? Nasıl dayanır?"

Bu insanların hayatının ve ilişkilerinin ne Nurten ile bana ve ne de çocuklarımıza benzer yanı yoktu ama "tamamlamayan tasarı" kafama takılmıştı.

Başımı kitaptan kaldırıp aydınlık salonda bakabileceğim boşluk aradım. Nurten'in doldurduğu eşyaların arasında zorlukla da olsa buldum. Karşımdaki küçük yüksek masanın üzerinde yan yana dizilmiş aile fotoğraflarımız var: Nurten ile evlendiğimiz gün, çocuklarımızın bebeklikleri, okula başladıkları günler, nerede çektirdiğimizi hatırlamadığım -Nurten mutlaka arkasına yazmıştır- ikimizin de yaşlandığı görülen bir fotoğraf, kızımız Filiz'in evlenme töreninde hep birlikte... Baştan sona hayatımıza bakıyorum, fotoğraflar aralıklı dizilince uzun gibi görünüyor, gerçekte ancak bir metre kadar. Daha fazla olmalı, baştaki tasarrufların fotoğrafları yok burada. Üniversitede katıldığım forumlar, birkaç yürüyüş, bir keresinde çatışmada ölen tanımadığım bir arkadaşın afişini yapıştıranlara bile katılmıştım. Bizimki devrimci bir sınıftı, bir gün ortalıktan kaybolan birkaç arkadaş sorduğumda galiba Filistin'e gittiklerini söylemişlerdi. Filistin, uzak ve sihirli bir kelimeydi, duyunca bile heyecanlanıyordu insan. Hemen Nurten'e anlatmış-

tım, dinledikten sonra kentte açılan Filistin’le ilgili sergiye gitmemizi önermişti. Orada çok sayıda Filistin afişini hayranlıkla seyretmiştik.

O sabahı hatırlıyorum, 5 Mart. Üniversite otobüsleri her zamanki yerinde yoktu, yurtlarda jandarmayla çatışma yaşanmıştı, ölenler vardı, okul süresiz kapatılmıştı. Birkaç saat ne yapacağımı bilemez durumda dolaştıktan sonra eve gitmiş ve Nurten’in sık aralıklarla telefon ettiğini öğrenmiştim. Aradığımda sesi endişeliydi; iyi miydim, kesinlikle okula gitmemeli, öğrenci gruplarından uzak durmalıyım. Siyasal Bilgiler Fakültesi’nin yanına bile yaklaşmamam gerekiyordu. En iyisi Cebeci’ye gitmemekti. Polisin gençleri rastgele topladığını, iyice dövdükten sonra bıraktığını duymuştu. Kimlik olarak nüfus kağıdı taşımam gerektiğini, okul kimliği şebekeyi kullanmamam gerektiğini birkaç kere anladığımdan emin oluncaya kadar tekrarlamıştı. O okulun öğrencisi olduğumu anlarsa kendimi karakolda bulurdum, sonra da kim bilir ne olurdu.

Her şeyimi düşünen bir insanın varlığı hoşuma gidiyordu ve daha nişanlı bile değildik.

Bir hafta sonra darbe oldu; gazeteler arananların fotoğrafları, tutuklamalar ve operasyon haberleriyle doluydu. Genişletilerek yenilenen arananlar listesinde endişeyle aradığım adım yoktu. Nurten benden çok sevinmişti, yine de çok dikkatli olmalıyım.

Okul açıldı, kalan derslerimizi verip bitirdik, sonra nişanlanmadan evlendik. Aynı sınıfta okudu-

ğumuz ama birkaç yıl tutuklu kaldıkları için bitiremeyenler tahliye oldu. Rüstem dışında diğerlerini görmedim. Okulu bitirdi, evlendi, nikahına Nurten'le birlikte gitmiştik. Yüzündeki gururlu ifade geliyor aklıma; görevimi yaptım, sıramı savdım! Diğer arkadaşların durumunu o da bilmiyordu ama ikisi daha hapisanedeydi galiba, ağır ceza almışlardı.

Uzun zamandır görüşmediğimizi hatırladım. Nurten'le birlikte ayda bir ziyaret ederdik ya da onlar bizi gelirdi. Ne tükenmez yıllardı 1970'in biraz öncesi ve sonrası, sürekli olarak tanıdıklarımızdan ve yaşadıklarımızdan söz ederken genellikle o konuşur ben dinlerdim.

Saydığım adlardan bazılarını tanıyordum: Ertuğrul Kürkçü, Ali Artun, Gürol Gerçel –öldüğünü öğrenince kime üzüldüğümü bilemeden üzüldüm- Salim Dikman –o da yaşamıyormuş artık-, Cengiz Haksever... Sonuncusunun konuşma yaptığı törene katıldığımı hatırlıyorum. Mavi gözlüydü değil mi; evet. Ne töreniydi o? Ben düşünürken Rüstem hatırlıyor: fizik bölümünde öğretim üyesi olan Cavit Erginsoy'un genç yaşta beklenmedik ölümüyle ilgiliydi. Sizlere müspet bilimi sevdirmek için elimden geleni yapacağım, derdi, ömrü yetmedi. Rüstem arada bir Feza Gürsey'den de söz ederdi; uzun boylu ve kafasında formüllerle dalgın dolaşan tipi hatırlamamak mümkün mü? Parlak bir bilim adamıydı ve sosyalistti; o yıllarda bu iki özellik birlikte bulunurdu.

Özledim o yılları konuşmayı... Hayatımızın fotoğraflarından öncesi de var; Nurten'in ki az, benim ki

fazla...

Odasına gidiyorum, başını çevirmeden son resmiyle uğraşmayı sürdürüyor. Bir kız çocuğu bu ve birden kızımızın hamile olduğunu ve ikimizi de torun sahibi olmanın heyecanı sardığını hatırlıyorum. Doğum yaklaştı, kız olacağı belli oldu.

Şarap içelim mi, diye soruyor başını çevirmeden. Çay içtiğimi söyleyecekken vazgeçiyorum, neden olmasın? Kızımız ve oğlumuzun o öyküdeki çocuklar gibi olmamasına seviniyorum; olsaydılar, taşıdıkları yükün bir bölümü de bize düşerdi. Belki bir tanesi çatışmalarda hayatını kaybeder veya yıllarca hapis-hanede kalırdı; kafamdan kovuyorum bu düşüncüyü.

Mutfakta tek şişe kırmızı şarap kalmış, açıp kadehlere dolduruyorum. Nurten salonda ayakta duruyor, kadehleri karşılıklı kaldırırken, torunumuz da oldu dercesine bakıyoruz birbirimize. Başka bir tasarıyı gerçekleştirirken birlikte yaşlandığımızı düşünüyorum. Rüstemlere gitmemiz gerektiğini söylediğimde onaylıyor. Yıllarca her şeyi birlikte yaptık, bir hayatı yaşadık ve tanıdıklarımızın da uyguladığı başka bir tasarıyı gerçekleştirdik.

Tomris Uyar'ın düşünmediği tasarıyı...

Birden aklıma tanıdıklarımızın çoğunun artık yaşamıyor olabileceği geliyor. Rüstem mezarlarını mutlaka biliyor ve arada ziyaret de ediyordur. Neden birlikte yapmayalım? O günleri tekrar konuşmak

Nurten'in de hoşuna gider. İlk tasarımın başlangıç günlerini, sonuna gelmiş başka bir tasarıya taşıyarak yaşamak...

Belki biraz geç oldu ama buradayız, birlikteyiz, sizleri de unutmadık.

Nurten bilinen gerçekçiliğiyle, onlar artık yaşamıyor, diyebilir.

Olsun, biz yaşıyoruz ve onları da yaşatıyoruz.

Bu da görev sayılmaz mı? Kadehte kalanı bitiriyoruz; torun da geliyor, karşılıklı gülümsüyoruz.

Yine birlikte yapacağız; o günleri yaşamadan o günlerin devamına döneceğiz...

Elimdeki kitabı raftakilerin arasına yerleştiriyorum; gerisini okumayacağım, o tasarım yabancı bana...

Kitap ararken Adalet Ağaoğlu'nu görüyorum. Neden olmasın? Bir Düğün Gecesi. Aklım kızımızın güzel düğününde ve yakında doğacak torunda elimde şarap kadehiyle koltuğa oturup ilk sayfayı açıyorum. Nurten karşımda o güzel gülümsemesiyle bana bakıyor.

“İntihar etmeyeceksek içelim bari!”

MÜEBBET

Hepsini anlattım yeğenim. İki yıldır boşuna yatıyorum, derdimi anlatamadım. Masumum. Son umudum bu dilekçeye kaldı. Okumam zayıftır, yazmam hiç yok, anlattıklarımı sen yazarsın. Sonuna şunu eklemeyi unutma: beraatimi veya idamımı talep ederim.

Uzattığı sigarayı, sağol içmiyorum, diyerek almadım. Çay ısmarlayayım, dedi, onayladım. Anlattıklarıyla beş kağıt doldurmuştum.

Bak Hasan amca, dedim. Anlattıklarının hepsini yazarsam uzun olur. Dilekçe iki sayfayı geçmemeli, yoksa okumazlar, boşa gider.

Gözlerinde ne yapacağım ben ifadesi belirip kayboldu.

Sen daha iyi bilirsin yeğenim. Hepsini anlattım, sen kısa yaz ama sonuna o cümleyi eklemeyi sakın unutma.

Tamam, dedim. Bu akşam yazarım, sabah gardiyana verirsin.

Sağol yeğenim.

Çayı içip kalktım, avluda volta atmaya çıktım. Bir hafta sonra karar duruşması var ve hiç umut yok

aslında. Ne garip! İşkence gördüm, polisın yüklediği suçu kabul etmek zorunda kaldım dediğinizde siyasi davalarda dikkate alınıyor, diğerlerinde aldırmayıp cezayı basıyorlar. Hasan amca yirmi yıllla kurtarırsa iyi ama zor, çok zor.

İlk konuşmamızda bana davası hakkında sorular sorarak tartışmak istemesini hatırladım. Hasan amca, demiştim o zaman, ben savcı değilim. Cinayetin üzerine atılmasını da, polisi de mahkemeyi de sen yaşadın. Ben ancak anlattıklarını yazabilirim, fazlası elimden gelmez.

Koğuşta herkes davasını birbirine anlatırdı, herkes masumdu, iftiraya uğramıştı, işkence görmüşü ve herkes birbirine hak verirdi. Hak verenlerin sayısı artınca ceza azalmış gibi oluyordu, belki de beraat kararı verilirdi, kim bilir!

Bir aydır neredeyse her gün tahliye dilekçesi yazıyordum. Şansa bak, dilekçe yazdıklarımın birisi tahliye olmuş, ünüm hapisanede yayılmış, diğer koğuşlardan da dilekçe talepleri gelmeye başlamıştı.

Siyasi kardeş bir dilekçe yazdı, tahliye geldi! Koğuşlar arasında görüşmeye izin verilmediği için her gün birkaç dilekçe yazmaktan kurtulmuşum. Siyasi olmasam izin verilirdi ama siyasi bu, rahat durmaz! Her koğuşta propaganda yapar.

Sömürü, baskı, haksızlık, adaletsizlik; anlattıklarımın inanmaları sürekli dilekçe yazmama ve bazen

gerçekleşen tahliyelere bağlıydı.

Cezaevi müdürlüğü eliyle filanca ağır ceza mahkemesi başkanlığına; yazanın bu işi bildiği dilekçenin başlığından belli oluyordu. Hakimler de el yazımdan beni tanımaya başlamışlardı herhalde.

Siyasi kardeş, iyi dilekçe yazıyorsun ama kendin için neden yazmıyorsun?

Alacağım ceza belli, müebbet. Dilekçe durumu değiştirmez, çok şahit var.

Yine de yazsan diyorum, belki faydası olur.

Gülerek başımı sallıyorum.

İzmit cezaevinde yattım, orada çok siyasi vardı. Hepsi senin gibiydi. Sizin avukatlarınız var, örgütünüz var, bizim gibi sahipsiz değilsiniz. Sahip çıkanım olsa müebbet dediğin nedir ki, her ceza gibi bir gün biter.

Benimki bitmez, diyecektim, vazgeçtim. Her gün af hesabı yapmaktan yorulmuş, yapmamaya karar vermiştim ama yılların hesabı kendiliğinden başlıyordu gece yatınca ve sabah yarı uyanıkken. Müebbet 36 yıl, üçte biri infaza gider, kaldı 24. Atatürk'ün 100. doğum yılı 1981'de mutlaka af çıkacak –her hapishanede bütün mahkumlar buna inanıyordu- ama nasıl bir af? O zamana kadar beş yıl yatmış olurum, Ecevit affı gibi çıkarsa 12 yıl daha düşer, daha yedi yıl var. Başka türlü hesaplayınca daha az çıkıyordu,

sonra hesaplamaktan vazgeçiyordum ve gece yeniden...

Dilekçe mi yazmalı? Gülüyorum. İlk kaldığım Bayrampaşa hapisanesinde ağır ceza alacağı belli bir arkadaşı tahliye dilekçesi yazmış, cezaevi savcısı tarafından çağrılıp dost diliyle nasihat dinlemişti: bak oğlum yemediğin nane kalmamış, bir de tahliye mi istiyorsun? Tavsiyem, boşuna uğraşma! Diğer mahkumlarla görüştün herhalde; onların hepsi masumdur, camiden gelmişlerdir! Burada yeni sayılırsın, inanma onlara, sonra çok şaşırırsın.

Akşam oldu, avlu kapısı kilitlendi, yemekhaneden üst kattaki yatakhaneye çıktık. Sabaha kadar otuz kişi bu daracık yerdeyiz. Sayımdan sonra gardiyan mektubumu verdi. Gönderene bakıyorum, tanımadığım bir isim.

İki sayfayı okudum, sonra yeniden okudum. Her cümleyi hatta kelimeyi anladım ama anlatılanı anlamadım. Tek anladığım ayrılık yaşandığı, örgütün bölündüğüydü ve tavrımı öğrenmek istiyorlardı.

Neredeyse üç aydır ne ziyaretçi ne avukat ne de mektup geldi. Bu sessizliğin iyiye işaret olmadığını anlamalıyım. Her şey olup bittikten sonra da tutumumu öğrenmek istiyorlar ya da hangi tarafı tutacağımı?

Kendimi hep örgütün küçük çapta temsilcisi olarak görmüştüm, gazetelerde yer alan eylemleri koğuştakilere göstermiştim. Siyasiydim ama belir-

li bir örgütün siyasisi... Mektuba yeniden göz attım; birden çıkan ikinin isimleri de değişik olacaktı. Şimdi işin yoksa başka ismin propagandasını yap, hangisini tercih edersenem artık...

Birden her şey anlamsız geldi; uğraş, didin, ilerle ve baştan başla! Canım sıkıldı, gündüz olsaydı en az bir saat volta atardım, şimdi en iyisi uyumaktı.

Bakmadan Hasan amcanın beni izlediğini hissettim, bu gece dilekçeyi yazacaktım. Hiç istemiyordum ama ne yapalım! Anlattıklarıyla doldurduğum kağıtlara baktım, yazacağım da ne olacak sanki, anlamsız ama yazalım bakalım.

Anlattıklarından biraz oradan biraz buradan alarak iki sayfayı doldurdum, sonuna da istediği cümleyi yazdım. Başka zaman olsaydı bunu yazarken gülümserdim ama şimdi hiç canım istemiyordu.

Yattım ama uyuyamadım. Ne oldu, nasıl oldu, nereden çıktı bu ayrılık; tartışmalar yeni değildi ama ayrılık olacağını düşünmemiştim. Gelişmelerin içinde olamamak, olup bittikten sonra sonucu öğrenmek ve tutum belirlemek zorunda kalmak... Kim haklıydı, bilmiyordum, bilecek teorik düzeyim de yoktu. Ağızım iyi laf yapardı ama sonuçta iyi bir militandım, o kadar.

Hangi tarafı tutacağım, ne bileyim ben! Tanıdıklarım hangi tarafta acaba, tutumumu ona göre belirlerim. En iyisi böyle yapmak...

Yatakta doğrulduğ. Bakmadan Hasan amcanın beni izlediğini dűşündüđ. Hemen cevap yazmalı ve uygun bir dille birkaç tanıdığımın tutumunu sormalı; cevaba göre ben de yerimi belirlerim. Kötü oldu ama çok kötü!

Sabah dilekçesini verdim, sadece çay içtim, bir şey yemek istemiyordum, avluda voltaya başladım. Hapishanede insanı bazen sıkıntı basar, kolayca geçen günler zorlaşır, duvarlar insanın üstüne geliyor gibi olur. Gitmek istersin ama mümkün değildir, koğuşunu bile değiştiremezsin.

Kaç yıl alırım acaba? En az yirmi yıl belki müebbet. Kafam kendiliğinden af hesapları yapmaya başlarken kesiyorum, gardiyan adımı bağırıyor; avukatım gelmiş.

Gardiyanların odasında yalnız görüşüyoruz. Ayrılığı sormuyorum, bilseydi sormadan anlatırdı. Davam başlamak üzereymiş, savcı iddianameyi hazırlamış, müebbet istiyormuş, ama, diyerek ekliyor hemen, beraat için uğraşacağım.

İçimde Hasan amca konuşuyor; beraatimi veya idamımı talep ederim.

Neden gülümsediğimi soruyor, anlatıyorum.

Dilekçeler bazen işe yarar, diyor. Hapishanede yararlı işler yapmak önemlidir, zamanın nasıl geçtiğini anlamazsın. Burada uzun kalmaman için çalışacağım. Temiz giyin ve ilk duruşmadaki ifade çok

önemlidir, unutmama. Her şeyi reddetmek inandırıcı olmaz. Neden silah taşıyordun, can güvenliğinin için; cezası var ama inandırıcı bir gerekçe... Sonra yarın karanlıkta karşıdakileri görmeden ateş ettin çünkü infaz edileceğini düşünüyordun ve kendini korumak zorundaydın. Ölü olunca yine cezası var ama az. Kesinlikle ifade değiştirme, en kötüsü budur.

İki davamı daha konuştuk, onlardan bir şey çıkmayacağı düşüncesindeydi. Savcıya bakma, o ister, görevi ceza istemektir zaten.

Kalkıyor. O gidiyor, ben kalmak zorundayım. Dilekçelerimden beni bilen gardiyan kapıda, durum nasıl, diye soruyor. Aklımda yine Hasan amca, her şey olabilir, diyorum.

Koğuşa gelince şaşırırdım, herkesin yüzü gülüyordu. Sormadan anlattılar. Bir gardiyan, benden duymuş olmayın, diyerek haberi vermiş. Adalet Bakanlığı'ndan cezaevi müdürlüğüne acele telgraf gelmiş, kaç kişinin ne kadar cezası olduğunun listesinin hazırlanması isteniyormuş. Ne demek bu? Af geliyor, hapishaneler boşalıyor!

En az sevinen Hasan amca idi, haftaya kalmadan tahliye oluyordu...

Bize, halkımıza ters düşmemek gerek öğretildiği için neşeye katıldım. Kapıları açıp, çıkın dışarıya diyeceklerse, af hesabına gerek kalmayacaktı.

Birkaç gün geçti, gazetelerde beklenen haber

çıkmanınca açılan kapılar beklentisi kayboldu, yerini af tartışmaları aldı. Önceden ses çıkarmadan dinler, genellikle de ilgilenmezdim. Bu kez konuşmalara katılmaya başladım, herkes söylediklerimi dikkatle dinliyordu. Arada bir biz kader kurbanları diyenleri, düzen kurbanları diye düzeltirken birdenbire aklıma geldi: sürekli Ecevit affına göre düşünüyorsunuz, neden daha büyük olmasın?

Herkes sevinçle kabul etti; doğruydum, daha büyük af da olabilirdi. 1981'de Atatürk'ün 100. doğum yılında neden olmasın?

Konuşmadığım ya da dilekçe yazmadığım saatlerde kafam kendiliğinden hesap yapıyordu: küçük af çıkarsa kalır on yıl, büyük çıkarsa belki hiç kalmaz ya da...

Hasan amcanın mahkeme günü geldi. Erkenden kalkıp traş oldu, kravat ve takım elbise üzerinde öğreti duruyordu ama böyle giyinmesi gerekiyordu. Umutluydu, giderken güzel haberimi bekleyin, dedi.

Birkaç saat çabuk geçti, geldiğinde yüzü gülmüyordu ama asık da değildi.

Yazdığın dilekçe işe yaradı, dedi, şimdiye kadar idam isteniyordu, artık müebbetten yargılanacağım.

Yorgundu, yatmak için yukarıya çıktı.

Aylardır hapisanede kalanlar için mahkemeye

çıkmaq başka kente gidip gelmek gibidir, yorulur insan.

Böyle şeyi hiç duymamıştım ama sormadım. Birlikte gittiği başka davalardan yargılananlara sordum ne oldu diye? Birisi, müebbet aldı, anlaması birkaç gün sürer, dedi. Birisi, yüksek sesle konuşmayın, duymasın işareti yaptı. Yemekhanenin sonundaki masaya oturduk.

Biliyor musunuz, dedi, daha önce konuşan, müebbet en zor cezadır.

Neden, dedim, daha büyüğü idam var.

Bazen idam veriyorlar ama infaz etmiyorlar. İdam korkusunu anlıyorum ama en kötüsü ölürsün ve iş biter, müebbet bitmez. Af olmazsa yatmakla müebbet bitmez.

Kafamda beliren endişeyi kovuyorum.

Bu nedenle müebbet alana dokunmayacaksın, üzerine hiç varmayacaksın. Bazısı günlerce duvarda aynı yere kıpırdamadan bakar, müebbeti bir türlü anlayamaz.

Konu bitti, kalktık. Avluda voltaya çıktım, birazdan kapı kapanacaktı.

Kafam hiç durmadan hesaplıyordu: müebbet olsa kalır yirmi dört, af gelse, mutlaka gelecek, ne kadar kalır?

KEMER

Boş alana bakıyorum; ortada içine çiçek ekilmiş küçük bir daire, çevrede birkaç ağaç, elektrik direkleri; ideal toplanma yeri. Yan sokaklardan ellerinde pankartlarla insanlar geliyor, meydan dolar birazdan ve aralarına girerim.

İnsanlar iyice toplanmadan meydana girme, kenarda dikkat çekmeden bekle, sakalını kesmeyi de unutma. Önceki eylem nedeniyle sakallı ve sırt çantalı birinden hemen şüpheleniyorlar. Şehidimizin adı Ragıp'tı, tanımadım ama duymuştum. Sırt çantası patlayıcıyla dolu kalabalığa girmiş ve on kişi bile ölmüştü. Yazık, çok az! En az otuz hatta elli kişi ölmeliydi. Nasıl bir hata yapmıştı, kimse anlamamıştı. Gazetelerden, internet sitelerinden de istediğimizi öğrenememiştik. Başarılı olmalı, onun açığını kapatmalıydım. Meydan doluyordu, kalabalık beklediğimizden fazlaydı; güzel, çok güzel.

İyi Arapça bilen hocam, ben az biliyordum, Arapça gazetelerde yayınlanan Filistinlilerin eylemlerini anlatırdı. Benim gibi patlayıcı dolu kemeri kuşanmış bir kadın otobüste kendini havaya uçuruyor; bazen otuz bazen üç kişi ölüyordu. Büyük fark nasıl ortaya çıkıyordu, anlamak mümkün değildi.

Hocam her gün birkaç saat internette dolaşır, dünyanın her tarafında gerçekleşen canlı bombalı eylemleri hakkında bilgi toplamaya çalışırdı. Bu eylemi

bulan Müslümanlar değildi ama çabuk öğrenmişlerdi. 1982'de Lübnan'daki Amerikan ve Fransız ordusunun garnizonlarına dinamit yüklü kamyonlarla saldırılmış, her birinde en az yüz kişi ölmüştü. O kadar şaşırmışlardı ki iki garnizon da kısa zamanda boşaltılacaktı. Hocamın değerlendirmesine göre nedeni korkudan çok şaşkınlıktı. Kadın şoförden kimse şüphelenmiyordu –o kadınlara hayrandım- garnizona giriyorlar ve büyük patlama... Ölenler askerdi, ölümün ne olduğunu biliyorlar ama mümkün olduğu kadar geç ölmek istiyorlardı. Öleceğini bilerek eyleme gitmek, isteyerek severek ölmek onlar için anlaşılmazdı ve anlamadıklarından korkuyorlardı. Ölümü biliyorlar ama bu çeşidinden korkuyorlardı.

Hocam çok sevdiği sözü tekrarları: “Siz hayatı seviyorsunuz, biz ölümü. Kazanacağız!”

Hocam iyi İngilizce bilmediği için özellikle Uzak Doğu'da gerçekleşen canlı bomba eylemlerini yeterince öğrenememekten şikayetçiydi. İnternetteki bilgiler kısaydı, doğrulukları kesin değildi, yine de hiç yoktan iyiydi. Sri Lanka'da Tamiller bu eylemi bulanlardı ve çok kullanmışlardı. Endonezya'da da vardı ve oradakiler Müslümandı. Hocam Müslüman olmayan eylemcilere kızar ama takdir ederdi. Müslüman veya değil, davasına güçlü inancı olmayan bu eylemi yapamazdı.

Hocam, örnek olarak, ben doğmadan önce, 1960'lı yıllarda Vietnamlı rahipler örneğini hayranlıkla anlatırdı. Bağdaş kurup oturur, üzerine benzin döker, ateşe verir ve ölünceye kadar kıpırdamazlar-

dı. Bu rahiplerin fotoğrafları gazetelerde yayınlanmış ve insanlar dehşete düşmüştü; alevler içindeki insan kıpırdamadan ölüyor. İşgale karşı yapılan eylemler büyük etki yaratmıştı ama yapanlar ne yazık ki Müslüman değildi.

Meydan tümüyle doldu. Karşı uçtaki portatif kürsünün üzerinde insanlar var artık, miting birazdan başlayacak; yürü artık!

Kıpırdayamadım! Kalabalığın çevresi aynı renk gömlek giymiş olanlar tarafından çevrilmişti. Nereden çıktı bunlar, önceki mitinglerde yoktular.

Düşman öğreniyor! Ölü sayısı az, başarısız eylemlerden bile öğrendiler, kalabalığı dışarıya karşı koruyorlar. Ne yapacağım şimdi?

Keşke erken girseydim kalabalığa ama o zaman da dikkat çekebilir ve düğmeye erken basmak zorunda kalabilirdim. Hocam, kesinlikle acele etme, derdi. Bu eyleme girenler bir an önce düğmeye basmak ister, o zaman da istenilen sonuç alınamaz. Uygun zamanı beklemesini bileceksin!

Biraz daha geriye, kenardaki küçük ağaçların arkasına gidiyorum. Meydanı görüyorum, duyuyorum ve dikkat çekmeden ne yapacağımı düşünüyorum. Kalabalığın arasına giremem; ölenler az olmasın derken hiçbir şey yapamamak...

Bir an vazgeçmeyi düşünüyorum; birkaç ölü için değmez, başka eyleme girerim. İnsan ölmeye hazır-

lanıp, sonra vazgeçip, sonra tekrar hazırlanabilir mi?
Bilmiyorum!

Birden dehşete kapılıyorum; korktuğumu düşünecekler, büyük utanç bu! Eyleme gitti, inancı güçlü değilmiş, vazgeçti ve yalan söylüyor... Ayaklarım kıpırdıyor; git oraya, yap eylemi, isterse birkaç kişi olsun... Bu kez de, o kadar anlattık ama beceremedi, diyecekler.

Ne yapmalı, ne yapmalı?

Bekle, kalabalık dağılırken bana doğru gelecekler, aralarında kalacağım, işte o zaman!

Hocam haklı; Allah insana mücadeleden vazgeçmesin, umutsuzluğa kapılmasın, kafasını kullanarak çözüm arasın diye akıl verdi. Çözüm her zaman vardır ve hüner onu bulabilmektedir.

Buldum, sakinleştim, rahatladım. Miting birazdan bitecek, ardından yürüyüş için harekete geçilecek ve...

Hocamın eşi eylem haberini aldıktan sonra bütün gecen benim için dua edeceğini söylemişti. Ne kadar iyi bir kadındı, yalnız beni değil diğer adayları da çocuğu gibi severdi. Hocamın kaldığı yerin duvarları değişik ülkelerdeki bombalı eylemlerde şehit olmuş kahramanların fotoğraflarıyla doluydu. Adlarını ezberlerken kendi fotoğrafıma yer beğenmiştim.

Şiddetli patlamayla sırtım duvara yapıştı.

Önümdeki ağaçlar patlamanın basıncını azaltmasa bayılabılırdim de. Boş gözlerle meydana, kalkan toz bulutuna, parçalanmış insanlara baktım. Sessizliğin ardından yaralıların çığlıklarını duyacaktım.

Ben mi yaptım; kemeri yokladım, duruyordu; kim yaptı o zaman? Siren seslerini duyunca hemen uzaklaşmam gerektiğini düşündüm. Her tarafım toza bulanmıştı. Toz yüzümde maske gibiydi, gözlerime dolarak görmemi engelliyordu. Ceketimin koluyla yüzümü silerken kemerle yakalanırsam çok kötü olacağını düşündüm. İkinci bombacı kaçamadan yakalandı; hem yapamadı hem yakalandı! Çabuk git buradan! Kemerden kurtulmam gerek ama nasıl? Panikleme, sakın ol, hızlı yürü ama koşma!

Birden, koşmama engel olmaya çalışırken, ne yaparsam yapayım her şeyin bittiğini hissettim. Tanımadığım, meydandan uzakta ama patlamayı duyacak kadar yakında bekleyenler gazetelere, haber ajanslarına telefon edip eylemi örgüt adına üstlenecekler, ardından haber fotoğrafımla birlikte internete yayınlanacaktı.

Hocama ya da tanıdığım bir arkadaşaya ulaşmaya çalışsam, gerçeği anlatsam; inanmazlar. Çevre polislerle dolmaya başladı, yakalanacağım!

Başka bir örgütün, kimse artık, eylemini üstlendik. İtiraz edip hakkımızda kötü konuşacaklar ve öldü bilinen, hakkında dualar edilen ben ortaya çıkacağım...

Kullanmam için hazırlanmış kemeri bırakamıyorum; vazgeçemem, düğmeye basamam, anlamsız bu ama vazgeçemem...

Ne yapacağım ben?

Hayattayım ama hayat kaldı mı daha?

GEÇMİŞE AŞK

Hapishanedeyken şanslı bir insan olduğumu düşünürdüm. Birkaç silahlı çatışma ve ölümler nedeniyle ağır ceza alacağımı beklerken daha az almıştım. Örgütteki bölünmelerin dışında kalmış, kimseyle aramı bozmadan herkes için “kazanılabilecek iyi niyetli bir militan” olmuş, yıkılan örgütün enkazından kurtulmayı da başarmıştım. Belki hepsinden önemlisi, beni bekleyen bir kadın vardı. Yıllarca her hafta mutlaka mektup yazan, ne kadar uzak olursa olsun gönderildiğim hapishanelerde ziyaretime gelen bir kadın. Yakalanmadan birkaç ay önce evlenmiştik ve sevgimiz azalmadan sürüyordu.

Tahliye oldum. İlk aylarda yaşadığım mutluluk sarhoşluğundan sonra içimde bastırılmayacak kadar büyümüş mutsuzluğu fark ettim. Bu kadını sevmiyordum ama sevmek zorundaydım. Sekiz yıl beni beklemiş ve ilgisini eksik etmemişti. Onu bırakamazdım.

Kendimi inandırmaya çalıştım: iyi bir kadındı, beni seviyordu, yıllarca beklemişti, onu sevmeliydim, sevmek zorundaydım ama olmuyordu işte.

Onu sevmediğimi anlamamalıydı, üzülürdü ve bunu istemezdim. Sevmediğim bir kadına onu sevdiğim duygusunu vermek, onu inandırmak ne kadar zordu!

Ne oldu bana? Onu sevmem gerekirken, bunun için her neden varken, neden sevemiyorum?

Bir gün belirsiz de olsa durumu anladı. Mutsuzsun, neden, diye sordu. Sorarken kendini de sorgulaması bana özellikle acı verdi. Sorun bendeydi ama konuşamadım, ona sarılmakla yetindim.

Ona sadıktım, aldatmayı düşünmedim bile ve bu bana huzur veriyordu, bu yönden dürüsttüm ama kendimi zorlamama rağmen sevemiyordum.

O işe gittiğinde evde oturmayıp uzun yürüyüşler yapmaya başladım. Neden ama neden? Hapishanedeyken bir şey yoktu, sonra sevemez olmuşum.

Çözüm bulamadım.

Nihayet o gün geldi. Hapishanede dört kişi aynı komüneydik, Özal affıyla birlikte tahliye olacaktık ve üç ay sonra buluşmak üzere sözleştik; saat iki, Beşiktaş otobüs durağı.

Ne zaman evden çıksam yeni bir şey dikkatimi çekiyordu, her şey ne kadar değişmişti: yeni model arabalar, dolmuşlar, canlı vitrinler ve insanlar bir garip olmuş; eskiden o kadar olayın içinde hayat daha yavaştı. Şimdi herkesin acelesi var, sanki bir şey kaçıyor, ona yetişecekler...

Buluşmaya sevinerek gidiyordum, bakalım onlar dışarıyı nasıl bulmuştu? Herkes benim gibi yabancı mıydı?

Sadece Temel geldi, birbirimize sarıldık ve biraz böyle kaldık hapishane kokusunu almak istermiş gibi. Diğerlerini bekledik, gelen olmadı. Burası kalabalıktı, biraz yürüyünce bir pastaneye oturduk. Pastaneler de değişmişti; eskiden –nasıl söylesem- bu kadar şatafatlı değildi.

Diğerlerinin neden gelmediğini biliyor muydu?

Bilmiyordu, ama, dedi, gelmene sevindim, beklemiyordum.

Neden, sözleşmiştik ya!

Yüzüme garip bir ifadeyle baktıktan sonra cevap yerine, üç aydır eskiden bildiğim herkesi dolaştım, dedi.

Sessizce devam etmesini bekledim.

Karşı tarafta yeni kurulan bir mahalledeki gecekondu savaşını hatırlıyorsun değil mi?

Hatırlamaz olur muyum? Gecekonduları yıkmaya gelen belediye ekiplerine ve polise karşı orada oturanlarla birlikte direnmiş, kazanmıştık, yıkım olmamıştı.

Herkes işgal ettiği arazinin tapusunu almış, müteahhitlerle anlaşarak apartmanlarını dikmiş, bazıları bakkal da açmış.

Bir an sustu. Konuştukça yüzüne karanlık mı

iniyordu, bana mı öyle geliyordu?

Bakkala girdim, adamı hemen tanıdım. Bir süre gördüğüne inanmaz ifadeyle yüzüme baktı, sonra telaşlandı; takip edilmiş olabilir miydim? Hapisten kaçtığımı sanmıştı... Yok, dedim, tahliye oldum. İnanamadı, sonra çabuk çabuk buralarda fazla dolaşmam gerektiğini söyledi. Eskisi gibi değil buraları, bildiğin gibi değil, ihbar bile ederler.

Şaka mı yapıyor diye yüzüne baktım, karmakarışıkta, Beni gördüğüne hiç ama hiç sevinmemişti ve bir an önce kurtulmak istiyordu.

Çıkıp iki katlı evler ve yeni yapılmış apartmanlarla dolu mahalleyi dolaştım. Burası bizim eserimizdi, gerçekten öyle miydi?

Hapishanede öğrenip üzerinde durmadıklarımız yine karşımıza çıkıyordu. Bizden sonra tutuklanan iki kişiyi direnişten tanıyorduk. 12 Eylül'den sonra birkaç gün saklanmak için bir gecekonduya gitmişler, sahibi kapıyı bile açmamış.

Temel de hatırlamış olmalıydı, sustuk.

Sonra on yıl öncesinden tanıdığı ve arayıp bulduğu birkaç kişiyi daha anlattı. Haklarını savunduğu, birlikte mücadele ettiği insanlar genellikle köşeyi dönmüştü, dönemeyenlerin tutumu –sorumlu kendisiymiş gibi- daha da olumsuzdu. Birlikte mücadelenin izleri kalmıştı, çalışıyor ama kurtulamıyorlardı. Geçmişin engelleyici etkisiyle mesela uyanıklık ko-

nusunda geri kalmışlardı. Başkaları malı götürürken kıskançlıkla bakıyor ve zamanında neden girdik bu işlere diye düşünüyor olsalar gerekti.

Her şey değişmişti, her şey. Direnişler, çatışmalar, ölümler, devrim tutkusu; o günlerin izlerini aramıştı. Yoktu, kaybolmuş olamazdı –başım la onayladım- ama daha aramak gerekiyordu.

Sence gelmeyen arkadaşlar yeni hayata mı uydu lar?

Bilmiyorum, dedi. Belki uymuşlardır, belki ne kadar süreceği belirsiz sarsıntı yaşıyorlardır.

Kim bilir, diye ekledi, belki onlar daha kötü örnekler görmüştür. Daha kötüsü nasıl olabilir, düşünemiyorum ama neden olmasın?

Örgütü konuşmadık, durumu biliyorduk, hemen herkes hapse girmişti, çıkınca da dağılmış olsalar gerekti. Gelecekte belki toparlanma olurdu ama şimdiden bilemezdik.

Temel gideceğini söyledi; köye, ailesinin yanına dönecekti. Bu kent hem pahalıydı hem de...

Söylemeden anladım, bugüne gelemeyen anılarla doluydu. Bizi biz yapanı hatırlamasak daha mı iyi olacaktı?

Kalktık. Benim de hemen eve dönmem gerekiyordu, her akşam beni evde bulmaya alışkın Zeynep

telaşlanırdı. O günlerdeki gibi, başına bir şey mi geldi acaba?

Kısaca vedalaşırken ikimizin de aklına geleni konuşmadık; herhalde bir daha görüşmeyecektik. Onu nasıl bulabileceğimi sormadım, o da anlatmadı, buruk bir vedalaşma oldu.

Karanlık yavaşça değişmiş kalabalığa, binalara, arabalara inerken bomboş içimde rahatlama hissettirdim. Onu seviyordum. Yeni binaların arabaların, pastanelerin, apartmanların, değişmiş insanların, hızlanmış hayatın altında kalmış sevgimizi yeniden hissediyordum.

BASTILLE

Sıcak havada, lambaların zayıf ışığının aydınlattığı trafiğin bulunmadığı caddede kalabalıkla birlikte ilerleyen seyyar satıcı arabalarından yükselen kızarmış Arap sucuğu kokusu içinde Zuhâl ile birlikte Bastille Meydanı'na doğru yürüyoruz. Resmi tören çoktan bitmiş, Fransız devriminin bilmem kaçınıc yıldönümü, huzursuzlukla belki bir daha göremem diye katılmam gerektiğini düşünmüş, Zuhâl'i annesiyle oturduğu evden alıp Cumhuriyet Meydanı'ndan yürümeye başlamıştık. Annesi Türk ailelerinde gelenek olduğu üzere nereye gittiğimizi, kaçta döneceğimizi sormamıştı. Al götür bu kızı!

Biraz geriden yürüyelim, üstümüz sucuk kokacak, dedi Zuhâl. Adımlarımızı yavaşlattık, arkadan başka kokular saçan arabalar geliyordu ama olsun, kızarmış patates ve değişik baharatlarla pişirilmiş yemek kokuları daha az keskindi.

Birden elini tutmak istedim, vazgeçtim, anlamamıza göre o başlayacaktı ama galiba beni bekliyordu. Ne yapacağım bu kızla? Güzel kız, hoş kız, bana hayran; bilmiyorum!

Kendini sessizce dayatanlar vardır; genellikle konuşmazlar, kabul ederler, itiraz etmezler ve sürekli ikimizi düşünürler. O ve ben, ben ve o...

Bu kızı vereyim sana, demişti annesi. Yakında

Türkiye'ye dönecekti ve gözü arkada kalsın istemiyordu. Eve üçüncü gelişimdi ve Zuhal'den çalıştığı sektör hakkında bilgi alıyor, sorular soruyordum. Kahvede oturup konuşmayı istememişti, baştan gariplik bulmuştum, nedenini sonra öğrenecektim.

Konfeksiyonda makineciydi, bazı aylar iyi para kazanıyordu. Bu sektörde küçük ve sürekli kapanıp yenisi açılan işletmelerde sendikal örgütlenme zordu ama yapılabildi. İyi makineci zor bulunuyordu, üreticiler ve diğer işleri yapanlar fazlasıyla vardı. Zuhal gibi işçilerden başlamalıydık, durdular mı sektör dururdu. O zaman yılbaşı sayılırdı, yakında bahar modası giysiler geliyor, işler açılıyordu. Şimdi olmasa bile sonbahar modasının geldiği yaz aylarında grev örgütleyebilir ve ücret zammı isteyebilirdik. Sektörü tanıdım, Zuhal'in çalıştığı yerdeki gibi büyük sayılabilecek bir atölyede başarmamız yeterliydi, gerisi gelirdi.

Ne cevap vereceğimi bilemedim annesine, hiç düşünmemiştim. Yeniden çay getiren Zuhal ilgilenmez görünüyordu ama -nasıl anladığımı açıklayamam- bedeninin kasıldığını hissediyordum. Gülümsemekle yetindim, hayır desem bağımız kopacak gibi geldi.

Konfeksiyondan, küçücük dernek yerimizden, günlük olaylardan konuştuk ve kalktım.

Neden olmasın? Hayır, bu kızı -henüz- sevmiyordum ve o da beni seviyor olamazdı ama neden olmasın?

Sonra o kız gelip benimle konuşmak istedi. Derneğe arada bir uğradı, adını bilmiyordum. Bir köşede bana Paris'teki en büyük dernekten Remzi adlı biriyle Zuhal arasında küçük bir şey olduğunu, sonra Zuhal'in ayrıldığını ve bizim derneğe gelmeye başlayınca da durumu herkese anlatmakla tehdit edildiğini anlattı ve soran gözlerle yüzüme baktı.

Söyle ona, dedim, böyle şeyler bizi hiç ilgilendirmez.

Güldü, çok sevinecek, dedi ve gitti.

İlk kez o gece Zuhal'i düşündüm. Tipik Türk kızlarından değil, açık sözlü. Dernekteki ilk günlerini, çevreye çekingen bakışlar atarak yalnız oturmasını hatırladım. Tehdit ha, ulan ben adamı tepelerim! İstanbul'dan kavganın içinden gelmişim, kaç silahlı çatışmaya girmişim, adımız bile yeter aslında...

Bir gece birlikte uzun bir yürüyüş yaparsınız, birlikte te görsünler, ne olacaktı?

Neden olmasın? Evet diyemiyorum ama neden olmasın?

Işıklar içindeki Bastille Meydanı'na vardık. Fransız devrimi hakkında birkaç cümle söylüyorum, bildiğim de bu kadar zaten. Bastille zindanı burada yerin altındaymış, giren bir daha çıkamazmış.

İkimiz de dünkü toplantıyı hatırlıyoruz; Diyarbakır ve Mamak hapisanelerindeki ağır baskılar

hakkında bilgi verilmişti.

Bütün masaları dolu kahvelerde yer boşalmasını beklerken, o kadar seviniyorum ki, dedi, bunları yaşamadan kurtulduğuna...

Birden elini tutmak, sonra sarılmak istiyorum, kendimi zorlukla tutuyorum. Bana bu kadar yakın durma Zuhal, hava sıcak ama bedeninden yayılan ısıyı hissediyorum.

Yer boşaldı, hemen oturduk. Ne içersin? Gözlerini yüzüme dikip, bu gece kahve içilmez, dedi. Fransızca bilmesem de garsona beyaz şarap ısmarladığını anladım. Burada pahalıdır, param olmadığını, ilticam kabul edildikten sonra aldığım küçük maaşın bitmek üzere olduğunu biliyor.

Germe kendini oğlum, para ikimizin.

Şarapları beklerken meydanda değişik gösteriler yapıp para toplayanları izliyoruz. Fransız devrimi, sonuçta her şey paraya çıkıyor.

Bak, demiştim birkaç gün önce, iyi olmayan şeyler yaşamışsın, bunlardan mutlaka kötü etkilenmişsindir. Onları unutmaya çalış. Elini bile tutmayacağım, sana bırakıyorum.

Başıyla onayladı, yüzüme, bu bana yeter, der gibi baktı ya da bana öyle geldi.

Ne yapıyorum ben? Karar vermeden vermiş gibi

davranınca kendini vermediğin kararı yaparken bulmak... Aman sen de, içimden öyle geliyor...

Şaraplar geldi, birkaç yudum içtik. İki eliyle ellerimi tuttu parlayan gözleriyle. Ellerim ellerine cevap verdi; karar vermedim ama dönüş yok artık.

Ellerimiz ayrılmadan konfeksiyon grevini sonraki sezona ertelemek gerektiğini, yeterince insan kazanamadığımızı konuştuk. Dernek yönetiminin hoşuna gitmeyecekti ama ne yapalım? Burası Paris, İstanbul değil, acele davranmamayı öğrenmeliyiz. Büyük derneğe gidip gelen iki makineciyi vazgeçirdiğini anlatıyor gülerек. Remzi öfkeden kudurmuş olmalı ama düşündüğümüzün sözünü etmiyoruz.

Geç oldu, annen merak etmesin!

Seninle olduğumu biliyor, etmez!

Hesabı istiyor, kalkacağız, bu kez aynı yolu el ele yürüyeceğiz.

Işıklı meydandan uzaklaşıp yarı karanlık caddede el ele yürürken hayatımda ilk kez bir kızı öptüm. Kafamdan belli belirsiz İstanbul geçti, orada yapılamazdı. Zuhâl iyice sarılınca bir an gerildim, görebileceklerini düşündüm, sonra ben de sarıldım.

O benden tecrübeliydi, olsun!

ÖNDER VE BEN

Şu dükkana girip iki paket Camel alsana, dünden beri sigarasızım.

Hayretle bakıp soruyorum: kendin de alabilirsin, hiç zor değil.

Biliyorum, bir kere aldım da. Sonrakilerde ya Camel deyince anlamıyor ve yüzüme sorar gibi bakıyorlar ya da başka marka veriyorlar. Vazgeçtim.

Girip aldım. Paketi ustalıkla açtı, ikimiz de yürürken tütürmeye başladık.

Sigara makinesinden de alabilirsin, dedim. Parayı atıyorsun, istediğin markanın düğmesine basıyorsun, paket makinenin altına düşüyor.

Biliyorum, dedi sıkıntılı bir sesle. Öğrenmiştim, denedim, başka marka düştü, bir daha denemedim.

Nasıl oluyor da yapamıyordu, hayret ediyordum, konuşmadım.

Şuraya oturalım, dedi. Küçük ve تنها bir kahveye girdik. Buzdolabının vitrinindeki pasta çeşitleriyle ilgilenmedi ve hemen gelen garsona bakmadan, bana espresso söyle, dedi. Kendime de kahve söyledim, onun içtiği ağır geliyordu.

Almanya'da tek sevdiğim şey espresso, dedi.

İtalyan kahvesidir.

Olsun, burada her şey bulunuyor. Türk kahvesi-ne benziyor, ondan seviyorum.

Garson espressoyu bir bardak suyla birlikte getirince, her yerde böyle yapmıyorlar, bunlar işi biliyor, dedi.

Belki de İtalyandır, dedim milliyetini çıkaramadığım garsona bakarken.

Birkaç dakika konuşmadık; kahvesini ve suyu içti, ardından, döneceğim, dedi.

Söylediğini duyup anlamadan hayretle yüzüne baktım; ciddiydi, şakacı konuşmalardan hoşlanmazdı, biliyordum.

Sustuk. Yüzümden ne düşündüğümü anladı: çok tehlikeli değil mi? Sesli sormadım, belki de örgüt görev vermişti. Olabilirdi ama hiçbir örgüt en tanınan, en fazla aranan bir numarasını önemli bir gelişme olmadan tehlikeye atmazdı.

Ne olmuştu acaba, nedeni mutlaka gizliydi, öğrenemeyecektim.

Düşüncelerimi anlamış gibi, ben istiyorum dönme-yi, dedi.

Hayretle yüzüne baktım. Birkaç dakika sustuk.

Daha yeni operasyon yedik, biliyorsun, Çok sayıda yoldaş yakalandı, polis elinde geniş bilgi var. Gizlenmek zor, çok zor.

Biliyorum, dedi ve ekledi: belki de beni yakalamaz, öldürürler.

O kadar çok eylemden aranıyordu ki, döndüğünde, kaçarken vuruldu en büyük ihtimaldi.

Alçak bir sesle, neden, diye sordum. Dönmeyi kendisi istiyordu ve otoritesiyle bunu herkese kabul ettirebilirdi, biliyordum.

Neden ama?

Belki de bilmediğim ve öğrenmemem gereken bir gelişme vardı ve açıklamamak için kendi isteğiyle döneceğini söylüyordu. Yeni soru sormadım.

Bir tane daha söylesene, dedi. Kahvem bitmemişti, garsonu çağırıp sadece onun için söyledim. Küçük bir tepside gelen üzeri espresso yazılı fincana ve su bardağına beğenen gözlerle baktı, sonra bana dönüp, yeniden, döneceğim, dedi. Keşke hiç gelmeseydim...

Hakkında vur emri çıktığını, İstanbul'dan apar topar gönderildiğini, birkaç ay sonra yakalanmalar olduğunu, kalsaydı şimdi yaşamıyor olacağını bili-

yorduk.

Bu kez daha cesaretle, neden, diye sordum.

Anlasana, dedi, burada yaşayamıyorum, sigara almasını bile beceremiyorum. Burası benim yerim değil!

Evet ama, dedim, bu durumda olan sadece sen değilsin.

Dün öğrendiğimi anlatmanın zamanıydı.

Fransa'da Strasbourg adlı bir kent vardır. DİSK'in önemli sendikacılarından bir bölümü Paris'te politik iltica başvuruları kabul edildikten sonra önemli uluslararası toplantıların yapıldığı bu kente yerleştiler.

Yanlış anlaşılması için ekledim: kendileri konuşmuyorlar, yanlarında tercüman var.

Sonra, dedi, ilgiyle.

Gülerek işçi sınıfı önderlerinden birisinin adını söylüyorum, aylardır her gün Fransızca kursuna gidiyormuş ama cümle bile kuramıyormuş. Bir gün, yine gülümsüyorum, eleştiri-özeleştiri mekanizmasını işleterek kendini sorgulamış ve pratiği olmadığı için Fransızca cümle kuramadığına karar vermiş. Tren garına gidip gördüğü ilk Fransızla konuşmamış.

Yanlış söylememek için cümlenin Fransızcasını kağıda yazdırmış, birkaç kere yüksek sesle okuyup telaffuzunu da kontrol ettirmiş. Her şey hazır olunca doğru gara... Ne olur ne olmaz diye kağıdı da yanına almış.

Önderimin meraklı gözlerine bakarak anlatmaya devam ettim.

Garda gördüğü ilk kişiye Fransızca olarak, Mös-yö, demiş, Fransızca konuşuyor musunuz?

Adam da, herhalde, burası Fransa, öyle değil mi, demiş.

İkimiz de gülüyoruz.

İşçi sınıfı önderi Fransızca öğrenmekten vazgeçmiş.

Tekrar gülüyoruz.

Anladı sanırım, herkes aynı durumda... Her gün dil kursuna gidenler bile böyleyse, iltica başvurusu henüz kabul edilmediği için para vermeden kursa gidemeyen kendine kızman anlamsız.

Evet, dedi gülerek, herkes aynı durumda. Revizyonisti, sosyal faşisti, Maocu bozkurtu, goşisti, marksist leninisti, hepsi. Burası bizim yerimiz değil!

Birden korktuğum soruyu sordu: sen nasıl yaptın?

Genellikle sesli sorulmayan bir soruydu bu. Ter-cümanlık için Yabancılar Polisi'ne, sağlık kurumlarına ve başka yerlere gittiğim insanların bakışlarında okuduğum soruydu: burada bizden eski değilsin. Sen nasıl yaptın?

Alman sevgilisi olanlar ayırdı, bizden kopmuşlardı. O zaman sen nasıl yaptın?

Herkes aynı sıkıntıyı çekerken, önderlerimiz bile çaresiz kalırken ayrı olmak gururla karışık da olsa utandırıyordu beni. Birkaç gün düşünüp bulduğum açıklamayı anlattım.

Teyzem -teyzem yoktu aslında- Almanca öğretmeni-ydi, bana Almanca öyküler okurdu, biraz da birlikte çalışırdık. Lisede herkes gibi ben de yabancı dil dersinde bir şey öğrenmemiştim ama Almancaya yabancı değildim, öğrenmem zor olmadı.

Hemen ekliyorum: iyi Almanca bilmiyorum, günlük işleri yapabiliyorum, o kadar.

Yeterli, diyor, keşke herkes bu kadarını yapabilse...

Zamanla olur, acele etmemek gerek...

Haklı olduğumu düşünüyorum, herkes aynı durumda. Farklı olmanın tedirginlik ve gururu kaplıyor içimi. İşe bak; üniversitede faşistlerle kavgalardan, gece çıkılan birkaç yazılamadan ilerisini yapamamış olan ben, burada vazgeçilmez adam olmuşum.

O değil miydi bize eğitim çalışmalarında her işin zamanında, ne erken ne de geç yapılması gerektiğini öğreten? Burada fazla kalmayacağız, hepimiz döneceğiz ama zamanında...

Konuştukça dşuncesi değişiyor muydu, birden bastıran gelip geçici dönme isteği miydi, yoksa gerçekten karar mı vermişti; anlamak mümkün değildi.

Konu birden değişiyor, dikkat kesiliyorum. Ekonomik durumun zor olduğunu ama örgütün para bulup beni st düzeyde dil kursuna göndereceğini söylüyor. En az bir kişinin bu dili iyi öğrenmesi gerekiyormuş. Yakın gelecekte politik olarak bize yakın bir Alman partisiyle görüşürken ne yapacaktık?

Onlar Türkçe ğrenseler belki daha kolay olur!

Esprime gülmeden devam ediyor: Almanya komitesi değişecek, burayı bilen yoldaşlar komitede olmalı, sen de yeni komiteye gireceksin.

İçimde yükselen heyecanı göstermemeye çalışıyorum, burada yapacak çok iş var daha. Dönmek, bir gün mutlaka ama şimdi birkaç yıllık plan yapmak gerek... Belki yarın tekrar dönmeyi isteyecek, biliyorum ve geçecek tekrar hatırlayınca kadar...

Bu kez ikimize de espresso söylüyorum.

Adını Unutan Sokak

Bir İşçinin Dönüşü (1985), Taşınamayan Özgürlük (1986); bu iki öykü kitabı birleştirilerek ve iki de öykü eklenerek ikincisinin adıyla Türkiye’de basıldı (1996). Yolun Sonu (1989) bu roman iki baskı yaptı. Güzel Bir Ölüm (1992). Sonraki yıllarda 25 kadar kitap yazdım ve edebiyattan uzak kaldım. Edebiyat beni bırakmadı. Güzel Bir Ölüm romanından 30 yıl sonra yayınlanıyor bu yeni öyküler...